

kovara hunerî, çandî û lêkolînî ya kurdên anatoliyê

bîrnebûn

hejmar 54 | 2012

MIZGÎNÎ BO ZAROKAN!

Kitêbeka nû bi herdu dialektên kurdî; kirmanckî û kurmancî di wê payîzê de derdikeve.

Kirmanckî

Semedo ke Findo her serê sibayî saete çar de cile ser o xo hol keno û ey hîşyar keno Dat Mendo ney ra eciz beno. O vano eke Findo xoholkerdişê serê sibayî nêterikno ganî cîya bibo.

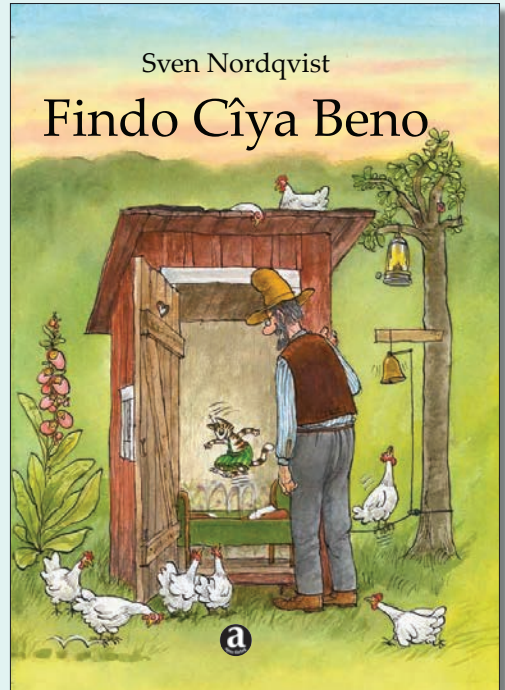
Findo nê fikrê Dat Mendoyî rast veyneno. O wext o çend biwazo hende şîyêno xo hol biko. Labelê tena mendiş rasta zî weş o gelo? Eke merdim luyan zî bifikirîyo beno ke tikê xeter bo zî...

ISBN: 978-91-86139-64-3

Kurmancî

Ji ber ku Findo li saet çarê sibehan hertim xwe hildavêje û wî ji xewê şiyar dike Mam Mendo êdî diweste. Ew dibêje, ku Findo dev ji hilavêtina xwe bernede, ew ê bikin ku textê wî yê razanê ji hundir derxînin. Û li gor Findo ev hizireke baş e. Wê gavê heta ku bixwaze ew ê xwe hilbavêje. Lê ma bi rastî jî mayîna bi tena serê xwe tiştêkî xweş e? Dibe ku ji ber hatina roviyan xeteriya xwe jî hebe...

ISBN: 978-91-86139-63-6

Dr Nebî Kesen

(1963-11-09-2012)

**Hevkarê me yê hêja, welatparêz û dilsoz Dr. Nebî Kesen
di 11ê îlonê çû ser dîlovaniya xwe!**

Bila serê malbat, dost û hevalên wî sax be!

Redaksiyona Bîrnebûnê

bîrnebûn

ISSN 1402-7488

Tidskriften utkommer 4 nummer per år.
Sê mehan carekê derdikeve / Üç ayda bir çıkar.

Utges av Apec Förlag AB
hejmar 54 | 2012

Ansvarig utgivare: Ali Çiftçi
Editor: Ali Çiftçi, Seyfi Doğan, Muzaffer Özgür

Koma redaksiyonê
A. Çiftçi, Dr. M. Kılıç, H. Erdoğan, M. Bayrak, İ. Türkmen,
M. Duran, Muzaffer Özgür, Nuh Ateş, Seyfî Asê, Vahit Duran,
Mem Xelîkan, Mustafa Mıh, Özgür Kara û Yusuf Polat

Adress: Navnîşana li Swêdê
Box: 8121, SE 163 08, Spånga/Sverige
Telefaks: 0046-(0)8-761 24 90

E-post: info@birnebun.com
Internet: www.birnebun.com

Têkili/İlişki
Danimarka: İrfan Baysal, 0045-27 11 58 83

Belavkirin / Dağıtım
Ewropa: Muzaffer Özgür/Birnebûn
Postfach 900348, 51113 Köln / Almanyaya
Tfn: 0049-172 298 24 51

Türkiye/Ankara:

Anatolia Muzik Center
Cumhuriyet Mah. Turan Cad. No: 29 A
Polatlı-Ankara
Tfn.: 0090-312-622 94 36

İstanbul: Selahattin Bulut/Medya Kitapevi
İstiklal Caddesi, Elhamra Pasajı No: 130/6, Beyoğlu

Biha/Fiyatı: Avrupa: 5Euro • Türkiye: 2,5 YTL

Abone
Swêd: 400 SEK • Almanyaya 40 Euro
Welatên din ên Ewropayê: 50Euro

İşveç hesap numarası: (Birnebûn) postgiro: 468 65 12-7

Ji bo aboneyên li derveyî Swêdê / İşveç dışındaki aboneler için
APEC, "Birnebûn" PlusGiro-Stockholm/Sweden
BIC: NDEASESS
IBAN: SE85 9500 0099 6026 4686 5127

Çap / Baskı: Apec-Tryck AB

1953- Mistefayê Mirê(yê bi fotêr) apê Levent Kanat e. Di sala 1959an de mirîye. Ev wêne li zozana Malê Mirê (gundê Bildux) hatiye kişandin. Yê serî pêz girtine; Hana Malê Palo û Rehma Mistefê (ji arşîva L. Kanat)

Wêneya li ser bergê: **Laokoon**

Dîndarê bajarê Troyayê ye. Li gor destana Homeros a **Îlyadin û Odesiyus** Laokoon giregirên bajarê Troya ji bo listikên Odesiyus ku hespekî darînî tişte esker kiribû îkaz dike. Lê ew guh nadin ser Laokoon.

Ji bo ku listika Odesiyus aşkere nebe Xwedayê deryayê, **Poseidon** ji deryayê du marên gir wek ejderha dişîne ser Laokoon û herdu lawên wî. Mar hersiyar jî dîkujin.

Troyî şer li hemberî Spartiyar wenda dikin.

Her nivîskar berpirsê nivîsa xwe ye.
Mafê redaksiyonê heye ku nivîsên ji Birnebûnê re tînin, serrast û kurt bike. Ger nivîs çap nebin jî, li xwedîyan nayên vegeandin.

Waqfa Kurdên Anatoliya Navîn li Swêdê û
Komela Ziman li Almanyayê piştgirên kovarê ne.

Naverok/İçindekiler

6	32
Ji Bîrnebûnê Alî Çiftçî	Agir, koz û okyanus ... Seyfî Doğan
7	34
Mirin Mem Xelîkan	Li tetîla havînê berehevkirina şoran Nuh Ateş
8	38
Nebî, tu bêxatirxwestinê ji nav me çûyî... Alî Çiftçî	Kurdê Dersîmê ku nefî hatiye Konyayê re hevpeyvînek Îbrahîm Korkmaz
10	41
Çima veng zû, Nebîyo! Nuhê Hecî Malê Herşîd (Nuh Ateş)	Çend peyv Mem Xelîkan
12	44
Dr. Nebî Kesen Prof. Dr. Îlhan Kizilhan	Bavo! Ez jî tîm... Nesrin Bayram
13	46
Mirina Nebî Kesenî, em xemgîn kirin... Îbrahîm Güçlü	Qurban Mem Xelîkan
14	47
Nebî Kesen bi nivîsên xwe yên li ser Kurdên Almanyayê dihat nasîn Zekî Ozmen	Hezar, du hezar, sê hezar Îhsan Turkmen
16	52
Nebî Kesen Hamburg'da toprağa verildi Mehmet Atak	Xewn Seyfî Doğan
20	54
Ey Güzel İnsan! Birayê min î delal! Zübeyde Kesen	Cara yekemîn ez li Kurdistanê bûm Muzaffer Özgür
21	59
Diyaspora Ewropa û kurdên Anatoliyê Dr. Nebî Kesen	Pîştî 600 salan Şêxbizênîyên bakûr û başûrê Kurdistanê bi hev şa dibin Hêmin Xoşnaw
27	63
Dersa kurdî ya hîlbijartî, Malhuleke Siyasî Nuh Ateş	Tayek Por Rohat Mîran
30	66
Awirên Efsûnî Xizan Şîlan	Resam Nuh Ateş ile söyleşi Filiz Ateş
	68
	Kürtlerin en eski tiyatro eseri, Ecel—i Kaza Sedat Ulugana

Ji bîrnebûnê

Hukumeta AKPê, di bin serokatiya Recep Tayyip Erdoğan de bû deh sal, bi gawek pêş û du gav paş de, bi siyaseteka derevîn, nijadperest, şovenîst û bi karanîna ol xelkê me heta roja îro xapand!

Erdoğan digot; *li Tirkîyê doza gelê kurd heye û ew problem ya min e jî. Em ê ji vê re çareseriyên bibînin!*

Lê, hê jî tu çareseriyêke berbiçav nehatiye kirin. Ev dîtina fermî ya nijadperest a rejîma Tirkîyê, ya kemalist û şovenîst ku hîn jî nasnama kurd, cografya Kurdistanê bi lêv nake, li ba wan wek xetên sor in.

Partiya Erdoğan di vê kongra dawî de jî ev programa xwe ya nijadperest pir vekirî, aşkera kir. Ji ber polîtîka wan a nijadperest û şovenîst ev şerê li welêt jî her berdevam e.

Li bajarên kurda dîsan atmosfereka wek 12 îlona 1980î rûdaye û bi hezaran siyasetmedar û cîvanên kurd hatine girtin. Wek berê dîsan siyasetên xwe yê kewn li hember kurda dimeşînin. Armanca wan; kurda berahev bidin ku tu mafên kurda fermî neyên naskirin. Bi nukirina perwerdeyê, zarokên kurda,

hê di temenên çar-pênc saliyê de asîmîle bikin û yê ku li ber xwe didin jî bi kuştinê tehdît bikin.

Lê, kurd êdî ne ev kurdê berê ye!
Dema birayên xwe yê li başûrê welêt bi serxwebûnî dijîn, bi çand, ziman û kesayetiya xwe serbilind dibin, yê bakur jî hêdî nema kesayetiya xwe înkâr bikin û wek însanê bindset, li ser axa welatê xwe, di vê dema înternetê de, koletiyê qebul bikin.

Cîvanên kurd, çi li welet û çi jî li derveyî welêt be, di warê nasname û mafê xwe yê netewî de bûne xwedî zanistiyên berfireh!

Bi vê polîtîkayê, li welêt ev pîrsa nayê careser kirin. Lazim e ji her aliyê civatê ve deng li hember polîtîkayên wiha yê nijadperest, bilind bibin!

* * *

Mîxabin, me hevkar, dost û hevalekî xwe yî hêja, **Dr. Nebî Kesen** di 11ê îlonê de wenda kir. Loma me di vê hejmarê de piranî cîh da nivîsên li ser Nebî û mirina wî.

Bimînin di xêr û xweşiyê de!

Alî Çiftçi

Mirin

Dayîka te xwe bipesine
Tu anî yî dinê
Çi har û bi hov î
Bû yî dawiya jîyanê

Qet şa nebe
Te Nebî ji me veneqetand
Ew bi rûkenî û delalî ya xwe
Di sîng û dilê me de dijî

Bizane, qet ji te netirsî
Ji bo azadî û serxwebûna welêt
Çend sal in te di bin
Çengê xwe de digêrîne

Erê çûyîna vî pirr zû bû
Lê tu nizanî
Lezgînîya vî
Mizgîna KURDÎSTANA Rojava
Bi Cegerxwîn gîne

Mem Xelîkan – 2012

Nebî, tu bêxatirxwestinê ji nav me çûyî...

Xeberên reş zû belav dibin. 12ê îlonê, berbi nîvro, li kar, li ber komputerê weke her carê min xeber dixwendin. Navê Nebî ji hebû, lê weke ku qet vî navî nebînim, ber bi jêr va min xeberên din xwendin. Di vê navberê de Yusuf Özden telefon kir û got: xeberekê ne xweş heye, nizamim we bihîst an na? Mixabin dema behsa xeberê nexweş tê kirin, li xeribîyê yekcar mirin an qezayek li welêt tê ber çavê meriv! Meriv dibê de îcar kî miriyê! Hîn ku ez neketim nav şika, Yusuf navê Nebî Kesen hilda, min yek car got: na lo, Nebî! Çima! Min hê doh an pêrê dûrûdirêj bi saetan pê re deng kir! Tu tiştekî wî tune bu! Ma xebereka çewt nebe! Got: nizamim, dibên ANFê nivisiye... Min hêdî nikaribû bi Yusuf re deng bikim... Min got ez ê dûra telefona te bikim... Yekcar dîsan vegerîm ser malpera ANFê û ji nû ve dest bixwendina xebera kir... Mixabim ev xeberê nexweş yekcar derket ber çavên min. Min nizanibûm çi bikim!... wek caran yekcar min telefona xwe girt û ji Nebî re telefon kir. Telefona Nebî her weke normal, lédiket û ez bi hêviya ku ev dê nîha bersiva min bide û ez ê ji ev xemgîniya xwe xilas bibim, benda bersiva wî bûm. Bi deqîqeyan telefon lêket û ber-

siv nebû! Ji oda xwe derketim, mîna ku tiştek li ber min winda bibe, ji odekê çûm oda din û nikaribûm li ciyê xwe rûnim. Mêvanên min ji hebûn, min hew ew jibîr kiri bûn û ji nû ve çûm oda xwe dest avet telefonê, ji Muzaffer re telefon kir ka bizanibim ma ew tiştekî dizanin an na? Muzaffer yekcar bersiva min da, lê bi dengê Muzaffer re dilê min kelkelî û deng ji min derneket!

Qîrê qîra Muzaffer bû, digot: lo çer bû, bo çi tu deng nakî? Muzaffer ev gotinên xwe çend caran li ser hev pirsîn, mixabim min qet nikaribûm bersiva wî bidim, pîştî demekê min tenê karibûm bêjim: "Me hevalê Nebî Kesen wenda kir..."

Xuya bu xeberê wan jî tune bû! Ez gelek berketim ku ev xeberê reş ê heval û dostê xwe yê hêja bi xwe ji hevalên din re bidim!

Erê, hêdî ev rastiyeke bû divê min qebûl bikira!... Saetek derbas nebû hêdî telefona min germ bû!.. Heval, nas, dost û kurdên me yên Anatoliyê telefon li ser telefona kirin. Hemû şok bibûn! Ma çima Nebî! Di temenekî ciwaniyê de! Ew mirina wî bi herkesî qar dihat!

Wê êvarê min nikaribûm li mala xwe rûnim, min telefona Amed Tigrîs

kir, xwest vê xemgêniya xwe bi heval û dostê hêja re derbas bikim. Rabûm ji hevalekê ra telefon kir û em bi hev re çûn mala Amed Tîgrîs! Kêfa Mamoste hat ku em li wir bûn, lê demek dirêj nejot, Mamoste ji min fêhm kir ku tişteke nexweş qevimîye!

Dema min mirina Nebî jê ra got, ew jî gelek ber ket û yekcar got: *"Ma kesekî din tune bu!.."*

Erê, bersiveke li gorî min pir di cih de bû! Ma însanekî hevqas enerjîk, aktîv û têgihîştî û berhemdar, ma diva bû, di temenekî wiha ciwan de, ji nav me bar bike û here?

Hezar carî mixabin, mirin pir qeleş û sar e! Xeber nade û nebêje va ye ez tîm, da ku em xatir ji hev bixwazin!.. Mîrina di temenekî ciwan de herdem meriya pir diêşîne! Gelek nas, dost merivê nêzî meriv; bav, dê, bira, xwuşk, ap, xal û xwarziyên meriv dimirin, giştik jî ji bo herkesî windayiyeka mezin e!

Lê mîrina hinek însanan ne tenê bo dost, nas û meriyên xwe, herwiha ji bo hemû gelê xwe wendayiyek e! Erê, Nebî Kesen jî yek ji wan kesan bû ku ji bo me giştika, windayiyek pir mezin bû! Nebî, însanekî, berê her tiştî, dilpak, durust, zana, têgihîştî, kurdperwer û humanist bû! Bo wê yekê jî mîrina wî bo gelê kurd bi tevayî wendabûneke mezin bû!

Ba me kurdan gotinek heye ku pira-

niya me bihîstine, dibên; *"Mirî bi qimet dibin!"*

Rast e, mirî bi qimet dibin û zû jî tî jibîr kirin! Lê merivên wek Nebî Kesen bi rastî, bi hewildan û berhemên xwe her li ber çava nin, ji bo wê jî dê Nebî zû bi zû neyê ji bîr kirin, ew dê herdem, bi dîtî û kesatiya xwe baş û pak di hiş û bîranînên me de bijî û her li ber dilê me be!

Nebî, herdem kurdistanî difikirî û ji bo nasname û mafê gelê xwe herroj di fikir û xebatan de aktîv bû. Me wek kovara Bîrnebûnê nivîskar, hevkar û dostekî qedirbilind û gelê kurd jî ewladekî xwe yî hêja û dilsoz wenda kir!

Li vir ji malbata Nebî; ji destpêkê de, dê û bav, bira û xwuşk, kurê wî û hevji-na vî ra dibêin; serê we sax be û Yezdanê mezin û diloan sebreke bide we!

Bila serê gelê kurd û hevkarên Bîrnebûnê û yê me heval û nasên Nebî hemûyan sax be!

Nebî, tu bêxatirxwestinê ji nav me çûyî, lê em baş pêdizandin ku dil û daxwaza te her bi me ra bû. Û ev daxwaz û hêviyên te ku li gelê kurd di ware nas-nama kurd de dê her bînin bi cih kirin. Mixabin em ê bi hev re nebînin, lê weke te jî hertim digot; ev rojana ne dûr in, her ku diçe nêzîk dibin. Hevalê hêja bila çavên te li paş te nemîne û rehet raze!

Ali Cîftî

Çima veng zû, Nebîyo!

Nuhê Hecî Malê Herzîd (Nuh Ateş)

Nebîyo, miriniya te ya ji nişkava ez jî teve, dost û yarên te matmayî û di nav êş û xeman da hîştin. Em ê ji xwe bi xwe dipirsine û diwêne, çima veng zû, Nebîyo!

Mêrê çê, ronakbir û zanayê koma kurdên Anatoliyê, xebatkarê doz û daxwazê kurd û Kurdistanê, heveskar û nivîskarê kovara Birnebûnê ji nav heval û yarên xwe bar kir çû.

Kwîr bibê ha, miriniyê jî xwe şaş kiriye, bayê wê li Nebî qelîfî û ew helna bir dîyarê miriyan.

Erê, mirinî qeder e, barkirineke bêveger e û rûyekî jîyanêyî sik û sar e. Lê miriniya zû, berwext pir bi qahr e.

Miriniya te dihatî bîra kê, Nebîyo! Hîn du û sê hefta di ber vê min ji te ra li têt xist. Me qedera seetekê deng kir, li ser haziriya hejmara Birnebûnê ya li ber çapê jî. Mîna ku tevên, tû î xwaş û hal, şên û şa wûyî.

Xopana krîza dil jîyan li te herimand. Çi dunyêke derewin û neheq e lo, mezinê me wer digotin.

Pênc mehan di ber vê jî ez li Hamburgê bûm mîvanê tê û xanima te ya kubar û mîvanperwer, Irmîyê.

Min lawê tê yê şîrîn, Serko jî dit û gavekê me bi hev ra sohbet kir. Tu vê derd û kul û ji heyata xwe razî xay dikirî. Êvarê ez, tu û Husên Duzen û em çûn li nava bajarê Hamburgê goriyan hetanî devdeve siwê. Te cixare cihhîştîwû û rind li siheta xwe mês dikir. Ma krîza dil dihata bîra kê.

Dûv ra Tu û ez çûn Kopenhagê te ve şênahîya komeleya Încowê bûn û çend roja li wir man. Me li wir wexteke rind bi hev ra û bi dost yarên li wir va derbas kir. Li wir jî tu yî li ser xwe bûyî û kêfê te li şûnê bû.

Li vegerînê, bi rê da, te bi heycanekê qala projeyeke ji bo Birnebûnê dikir. Te dixwast ku em li ser kurdên Anatoliyayê yên li welatên Ewropa dosya amede bikin û di Birnebûnê da biweşînin... Mala minê, heyfa Nebî!

Xopanê ji nişkava bi pîst girt û ew ji nav me kaşkir, ji ebedîyê ra bir. Jiyanêke ku li Încowê, li nava Anatoliyayê 50 salî di ber vê destpêkirî bi derbeyek ji dil da bi dawî bû.

Nebî li Încowê xwedê da û mezin bû. Li wir çû mektewe û lisê teve kir. Li Încowê di telebetîya xwe da dest-

pê karê şoreşgeriyê kir. Li yanê gruba Rîya Azadî ji bo sosyalîzmê û azadiya miletê kurd kete nav kar û xebatan.

Li pişt derbeya eskeriyê, ew jî mîna bi hezaran kurdên din kete rîya xerîbiyê û hate Almanyayê. Li wir jî, li rû xwendin û karê dewarkirinê ew di nav refên KOMKARê da teve kar û xebata sewa azadiya milete kurd û heq û azadiyên koçberan bû û bi salan ked da. Wextek hat wî yan guherî, lê kar û xebata wî dane-westî, di NAWenda Kurdî, Özgür Politika û Roj TV da kar û xebata siyasî û nivîskarî dewam kir. Di xebat û danûstandinên xwe da neyartî nekir û dest ji çavkirina dilûxatiran û tîfaqa kurdan berneda.

Di karê xwendinê da jî tu jîrek û serkevtî bûyî û doktora aboriyê te bi dest xist.

Tê Bira min, wexta ku kovara Birnebûn nû derket te di serî da te sar lê mês kir û nexwast nêzikî wê bibî. Çend cara min teklîf kir ku tu di Birnebûnê da binivîsî, lê nebû. Dîsa jî hevaltiya me dewam kir.

Rojek hat tu nêzikî Birnebûnê bûyî û bi ya min te dest bi şoreşekî nû, pîroz û giranbiha kir. Te di Birnebûnê da dest bi nivîsandina

kurdî kir, bi zimanê xwe yê zikmakî û li ber cankêşiyê.. Mala te hezar carî ava!

Oxir be birako, çûyîna xêrê be. Tu ê li dunye wî alî ne bi tene bî. Tê herî ba giregirên kurda yên çêtir û mêrxas. Tê herî dîwana Hemedanî, Xerîrî, Cizirî, Xanî, Şerefexan Bedlîsî, Kadî Mihemed, Mistefa Barzanî, Mîr celedet Bedirxan Cigerxwîn, Osman Sebrî, Şêx Seid, Seyîd Riza, Alî Şêr... Tê herî ba hemgundî û rêhevalê xwe, Yilmaz Demir, şehîdê berxwedana zindana Amedê û ba bi sed-hezaran canfedeyên din yê deweya kurd û Kurdistanê. Bi vekîlê silavan be û mizgînê bide wan û bibê miletê we/me nêzikî azadiyê bûyê, parçêkî Kurdistanê azad e, yek jî ha îro ha siwê. Û bide ser û bibê, mixabin li her sê parçeyên welêt hîn şer û şewat, zilm û neheqî heye û berxwedan dewam dike û hîn kurd bitûn û baş li gorê şîretên Xanî û Kadî Mihemed yên li ser tîfaqê tevnagerine.

Nebîyo ne tu û ne ked, kêrî û fedekariya te ya bi salan ji bîrnabin!

Serê malbata te û me sax be!

Mainz, 13.09.2012

Dr. Nebî Kesen

Prof. Dr. İlhan Kızıllan

Lo lo kuro, birayo, kurdo, Nebîyo, çi xêr e, tu hevqas zû ji me getîya yî?

Hevqas rihet e silav ji me dixwazî û diçî?

Dê çi bibe ji wan planên Te li ser Kurd û Kurdistanê?

Lo kuro, birayo, kurdo, Nebîyo çima hevqas zû çûyî li ser dilovaniya xwe?

Ez jî bibêjim li ser mirovekî ku welatparêz, dilovan, tekoşer, nivîskar, lêkolîvan, politîkzan û beriya hertiştî dost û heval?

Ji zarokatiya xwe heta dawîya jiyana xwe ketibû li ser rê û lêgerîn ji bo azadiya milletê xwe Di ciwantiya xwe de bi rêxistin, radîkal, şoreşvan, li dervayî welat xwendevan, xerîb, têgihştî û herdem bi hêviya yekitiya Kurdan...

Lo lo kuro, birayo, kurdo, Nebîyo ma tu hinekî li hêviya me rawestiyayî ne dibû?

Bi bê bawer û hestir, bi hers û xemgînî, naxwazin cûyina te qebl bikin. Dê ci bibe ji xewnên me li ser azadiya welatê me.

Ka, emê bi hev re gav bi gav di nav erda bav û kalan de bigerîyan? Ka, em biçûna li ser çiyayên herî bilind, meyê cixareyek bi-kişandina û biketina nav fikir û ramanan?

Ka, me yê ji bo Kurdên li Ewropa lêkolîn çêbikirina? Ka, me yê li dinyayê millete xwe bi başî û serbilindî bidana nasîn, daku ev millet jî wek her milletekî bi şeref û rêz, bihatina pejirandin?

Lo lo kuro, birayo, kurdo, Nebîyo çima te îro ev roj wiha tarî kir?

Çiqas li ser te dinivîsinim, hevqas zehmetir ji min re tê rastiyê qebl bikin.

Nikarim hinek gotin û bêjeyan li hev

bihûnim. Ev du seat in bêja mirin difikirin, lê ditirsim binivîsim...

Dr. Nebî Kesen di temenekî ciwan de cû ser dilovaniya xwe. Dr. Nebî Kesen mirovekî jîr, zana û herdem hewl dida ku yekitiya Kurdan çêbibe, daku milletê wî jî bigihijê mafê xwe.

Dr. Nebî Kesen ji Anatoliya Navîn ji dayikbûna xwe ve dît ku milletî wî çawa di nav êrîş, kotek û metingeriyê de diji. Belkî lewra jî, Nebî hevwas û bawerî kurditiya xwe bi çand û ziman, bi politîk û lêkolînan di nav gelê xwe de diparast. Herdem bi herkesî re ne yek fikir bû, dostên kevn „xeyidî“ bûn, lê Nebî riya xwe ji wan qut nedikir. Bi dostên nû re jî ji bo mafê kurdan her dem ne yek fikir bû. Herdem dixwest dostên „kevn û nû“ li gel hev rûnên, daku tekoşîna Kurdan mezintir bibe.

Dr. Nebî Kesen bi her derfetên xwe, quwet û hêza xwe, bi dil, heste û evîna xwe mirovekî hêja yê nîfşa Kurdistanî û Ewropî bû. Bi cûyina wî walebûneke mezin çêbû.

Birayê delal, Nebiyê me, riya te vekirî û ronî be. Ez naxwazim, lê divê werim dawiyê, ev çiqas zehmete lo!

Bila serê malbat û gelê te sax be!

Mirina Nebî Kesenî, em xemgîn kirin...

Îbrahîm Güçlü

Miletê kurd, beriya vê pênc rojan (11 îlona 1980yê di saet 22.00–an de), birayê hêja û kurdperwerê dilsoz û rewşenbîrê hevdem/demokrat bîspor Nebî Kesenî li Elmanyayê li bajarê Hamburgê wenda kir.

Mirina Nebî Kesenî, li Ewropayê û li Tirkîyeyê û li Kurdistanê her kurdek xemgîn kir û eşand. Bi taybetî jî kurdên li Ewropayê gelek xemgîn bûn, lewra Nebî Kesenî 32 sal in ku li Ewropayê jî kurdan re xizmet û alîkarî dike.

Nebî Kesenî, di sala 1963–an de li Bajarê Konyayê bajerok a Canbegê hatibû dinyayê. Ew jî wek her kurdekî Anatoliya Navîn bi hesreta welatê xwe Kurdistanê mezin bû.

Wî dema ku dest bi xwendinê kir, rastiya xwe nas kir: Nasnameya xwe, malbata xwe, eşîreta xwe, kurd û tirk nas kirin. Wî jî fahm kir ku ew ne ji Canbegê ye. Ew jî li Canbegê biyanî ye û ji ciyekî gelek dûr hatiye li Canbegê cîwar buye.

Wî zanî ku ew ji malbetek ku ji Kurdistanê hatî ye.

Dema dibistana destpêkê û navîn û lîse xwend, nasnameya xwe baştir nas kir; di wî de şûûra kurdîti çê bû.

Ew di zanîngehê de beşdarî tevgera Kurdistanê Rêye Azadî bû. Ew bû endamekî Komeleyên Çandî ya Gel a Şoreşger (DHKDê). Wî heta dawîya 1980–yê di DHKDê xebatên xwe yên kurdîti dom kir. Dema di DHKDê de xebat kir jî, kesekî ge-

lek zîrek bû.

Ew jî wek gelek kurdên Bakûrê Kurdistanê piştî darbeya leşkerî ya faşîst ya 1980yê derket derveyî welêt û çû li Elmanyayê cîwar bû. Li Elmanyayê karûxebatên xwe yên kurperwerî gelek bi disîplin meşand. Demek dirêj ji KOMKARê re berpirsiyarî kir.

32 sal in ku li Elmanyayê dijî.

Min ew li Ewropayê jî nêzikî de nas kir. Nêzikbûna min û wî, ji du faktoran dihat. **Faktora yekemîn**, ew jî wek min kurdekî Anatoliya Navîn bû. Wî digot ku “kurdperweriya min de rola we heye.”

Faktora duyemîn: Ew jî piştigirekî Yekîtiya Ewropayê bû. Li ser yekîtiya Ewropayê lêkolîn û pirtukên *wî çap bibûn. Di heman dem de jî bibû kesekî liberal û ji komunîzma stalinîst dûr ketibû...*

Nebî Kesenî, pisporê ixtîsada/aboriya navneteweyî bû. Wî heta dawîya jîyana xwe jî li Hamburgê karê muhasebe meşand.

Ew kesekî gelek berhmîdar bû. Wî gelek pirtûk û meqela nivîsandine.

Mirina wî, wek her kurdekî ez jî gelek xemgîn kirim.

Bêwext mirina wî ji bona miletê kurd, doza miletê kurd û demokrasiyê kêmasiyeke mezin e.

Ez ji bona malbata wî, hevalên wî, miletê kurd ser saxî dixwazim.

Amed, 15. 09. 2012

Nebî Kesen bi nivîsên xwe yên li ser Kurdên Almanyayê dihat nasîn

Zekî Ozmen

Mirina aborînas û nivîskarê kurd Dr. Nebî kesen kurdên li Almanyayê dijîn kir di nava xemgîniyê de. Nebî Kesen ku ji kurdên Anatolyaya Navîn e û di sala 1963an de li Cihanbeyliya girêdayî Konyayê hatibû dinyayê, piştî darbeya leşkerîya 11ê îlona 1980an ji ber sedemên siyasî ji Tirkîyeyê koç kir.

Nebî Kesen şevtira din piştî qiriyana dil pê ket, birin nexweşxaneyê û li wir jiyan xwe ji dest da. Di vê navberê de hevîna Nebî Kesne, Irmgard Schaefer-Kesen û kurê wî Serko Schlichting bi rêya e-mailê hem mirina wî ragihandin û hem jî tika kirin ku ji ber xemgîniya ew tê de ne tikes niha bi telefonê li wan negere. Hêjayî gotinêye ku Nebî kesen yek kêr ji nivîskarên kurd e ku bi taybetî di nivîsên xwe de cih dida pirsgerêkên kurdên li Almanyayê dijîn û di nava hewldana nêzîkirana saziyên kurdan ên li vî welatî de bû.

Yekîtiya saziyên kurdên Almanyayê daxwaza wî bû

Herî dawî di hejmara 41. a rojnemeya Rûdawê ya çapa Ewropayê de Nebî Kesen di derbarê hevkarîya saziyên kur-

dan ên li Almanyayê de wiha axiftî bû: “Hevkariya YEK-KOM û KOMAKARê wê roleke pozîtîf li ser kurdên Almanyayê bilîze. Mimkûne ku li ser van rêxistinên û bi saziyên din re û bi piştgiriya kurdên li derxistinên li Almanyayê rêxistinek hemû kurdên li Almanyayê bê avakirin. Bo daxwazên kurdan rêxistinek wek Konseya Navend ya Yahudiyan (*Zentralrat der Juden*) yan jî Cîvata Tirk li Almanyayê (*Türkische Gemeinde in Deutschland*) pêwîst e.

Bi hezaran kurdên li Almanyayê endamê YEK-KOM yan jî KOMAKARê ne. Eger ev federasyon bi hev re kar pêk bînin, kurdên li der wan jî wê piştgiriya vî yekê bikin. Bi vî awayî rêxistinek bo cîvata kurd li Almanyayê mimkûn e. Wê demê jî siyaseta û îdareya Almanyayê wê bizanibin ku cîvata kurd li Almanyayê xwedî rêxistinek e di nava yekîtiyê de ye. Bandora koçberên kurd li ser hikûmetan û partîyan bi rêxistinek wisa mezin wê pirtir be. Belavbûna rêxistin û şexsiyetên kurd yek sedeme ku mîlyonek koçberên kurd li Almanyayê hîn bi fermî nayên qebûl kirin.”

Çavkanî: Rûdaw

HAMBURG – Ekonomist ve yazar Dr. Nebi Kesen Almanya'nın Hamburg kentinde kalp krizi sonucu yaşamını yitirdi. Almanya'nın Hamburg kentinde mali müşavirlik yapan Dr. Nebi Kesen, dün akşam geçirdiği kalp krizi sonucu yaşamını yitirdi.

Kesen saat 22:00 sıralarında aniden fenalaştı. ambulansla St. Georg Hastanesi'ne kaldırılan Kesen, yapılan tıbbi müdahalelere rağmen kurtarılamadı.

Evli ve bir çocuk babası Kesen 20 Mart 1963'te Konya'nın Cihanbeyli İlçesi'nde dünyaya geldi.

Siyasi nedenlerden dolayı, 11 Eylül 1980'de yurtdışına çıkan Nebi Kesen, sürgüne gelişinden tam 32 yıl sonra yaşama gözlerini yumdu. Uzun süre Özgür Politika gazetesinde köşe yazarlığı yapan Nebi Kesen son olarak geçtiğimiz hafta Almanya'nın Mannheim kentinde düzenlenen Kürt Kültür Festivali'ne katılmıştı. Kesen, Alman Federal Meclis'te 15 Ekim günü görüşülecek "Kürt kimliği tanınsın" kampanyasına imza veren kişiler arasındaydı.

Doktorasını Avrupa Birliği üzerine yapan Kesen'in Avrupa Birliği ve Kürtlerle ilgili kitapları, göçmen politikasıyla ilgili çok sayıda çalışması bulunuyor.

ANF

Nebi Kesen son yolculuğuna uğurlandı

ANF

17 Eylül 2012

Almanya'nın Hamburg kentinde 11 Eylül akşamı geçirdiği kalp krizi sonucu yaşama veda eden Kürt aydını ekonomist Dr.Nebi Kesen, son yolculuğuna uğurlandı.

Hamburg'taki Altona Mezarlığı'nda bugün düzenlenen cenaze törenine ailesi ve yüzlerce kişi katılarak Nebi Kesen'e karşı son görevlerini yerine getirdi. Ailesi adına bir konuşma yapan kızkardeşi Zübeyde Kesen, ağabeyinin yaşamı boyunca zulme, haksızlığa karşı çıktığını ve Kürtlerin ulusal birliği için mücadele ettiğini belirtti. Kesen'in 12 Eylül mağdurlarından olduğunu da sözlerine ekleyen Zübeyde Kesen mülteci yaşamında da olsa her zaman ulu-

sal değerlere bağlı olduğunu vurguladı. Tabutu Kürdistan bayrağıyla örtülen Nebi Kesen için bir de anı defteri açıldı. Profesör Norman Peach, Sol Parti Milletvekili Cansu Özdemir, gazeteci Cahit Mervan, Günay Aslan, Serhat Bucak, Ahmet Kahraman gibi tanınmış birçok şahsiyetin de katıldığı cenaze töreninde Nebi Kesen'in Türkiye'de yaşayan anne ve babası da hazır bulundu.

Avrupa Birliği ve göçmenler üzerine çalışmalarıyla tanınan Nebi Kesen, 11 Eylül 1980'de yurtdışına çıkmıştı. Kesen darbeden tam 32 yıl sonra 11 Eylül 2012'de sürgünde yaşamını yitirdi.

Kesen ailesi taziyeleri, Hamburg'un Harburg ilçesinde Moorstr. 11 adresinde kabul edecek.

Nebi Kesen Hamburg'da toprağa verildi

11 Eylül Salı günü geçirdiği kalp krizi sonrasında kaldırıldığı Hamburg'un St. Georg hastanesinde vefat eden vergi uzmanı Dr. Nebi Kesen, Alman eşinin isteğiyle Lurup semtindeki Altona Mezarlığı'nda toprağa verildi. Aslen Konya'nın Cihanbeyli ilçesinden olup, 12 Eylül 1980 ihtilalinden önce Almanya'ya gelen Nebi Kesen(49), yerleştiği Hamburg kentinde açtığı Muhasebe bürosunda işadamlarına uzun yıllar hizmet verdi. Doktorasını ise "Avrupa Birliği" konusundaki çalışmasıyla verdi.

Mehmet Atak

CENAZE TÖRENİ KALABALIKTI

30 yıldır Hamburg'ta yaşayan **Dr. Nebi Kesen**'in vefatını takiben **St. Georg** semtindeki **Şeyh Sait Camii**'nde 4 günlük taziye sonra, cenazesi de Lurup semtinde Max-Schmeling caddesi kenarındaki "Altona Mezarlığı"nda toprağa verildi. Kesen'in Alman eşi, mezar ziyaretinin kolaylığı sebebiyle Hamburg'da toprağa verilmesini uygun bulmuştu.

Güneşli bir sonbahar günüydü...

12 Eylül'den birgün önce Türkiye'yi terkeden Nebi Kesen'in 30 yıl süren gurbetliği, oldukça genç bir yaşta ve yine Eylül ayında noktalanmıştı. Bir

çiçek bahçesini andıran mezarlıkta tabutu başında aile fertleri, yakınları, dostları, iş arkadaşları, iş dünyası ve fikir birliği yaptığı onlarca kuruluş yöneticileri ve üyeleri, Alman'ı, Türk'ü ve Kürt'üyle, hafta arası olmasına rağmen yüzlerce insan toplanmıştı. Kesen'in anne ve babası da cenaze için Türkiye'den gelmişlerdi. Eşi, oğlu ve kardeşi de mezarlıktaydılar.

CENAZEYE KATILAN ŞAHISLAR ve KURULUŞ TEMSİLCİLERİ

Hamburg Sol Parti Milletvekili **Cansu Özdemir**, **Prof. İlhan Kızılhan** (Kürtçe ve Almanca ko-

nuşma yaptı), **Prof.Norman Peach**, Avukat **Serhat Bucak**, Avukat**Şerafettin Kaya**, **Ahmet Kahraman**, gazeteci **Cahit Mervan**, **Günay Aslan**, Danimarka Yeni Çoballı Köyü Kültür ve Dayanışma Derneği, **Komkar**, **Yek-Kom**, **Avrupa Barış Meclisi**, **Hevkar**, **Yeni Özgür Politika**, **Cıvaka İslamiye Kürt**, **Kom Civan**, **Mala Gelê Kürdistan**, **Demokratik Alevi Federasyonu**, **Hamburg Kürt Yazarlar ve Sanatçılar Kulübü**, **Hamburg Kürt ve Türkiyeliler İnisiyatifi**, **Dengê Agirî Sitesi**, **Bîrnebûn Dergisi**, **Hamburg Alevi Kültür Merkezi**, **Nawent**, **Batman Restaurant**, **Lokma Restaurant**, **Hamburglu işadamları Ertan Çelik**, **Orhan Çelik**, **Baki Dağdelen**, **Cahit Balat**, **Kiel'den gelen işadamı Salih Çete**, **Salman Mazi**, **Turan Özek**, Avukat **Hüseyin Mülâyim**, **Necati Gür ve Hamburg Karakocanlılar dernek başkanı Ali Haydar Oral**.

YÜZÜNÜ SON DEFA GÖRDÜLER

Komkar Hamburg Başkanı Hoca **Şerif Akgül**'ün mutad konuşmasından sonra, **Kesen**'in kızkardeşi

Zübeyde Kesen de ağabeyinin zulme ve haksızlıklara karşı mücadeleden bir kişiliğe sahip olduğunu belirtti. Diğer konuşmacılar da **Nebi Kesen**'in şahsiyeti ve fikriyatı üzerine görüşlerini açıkladılar. Konuşmalar Türkçe, Kürtçe ve Almanca olarak yapıldı. Bu meydana topluca cenaze namazı da kılındı.. Daha sonraki bölümde ise, cenaze ilerideki bir odaya götürüldü ve son yolculuğuna çıkan **Nebi Kesen**'in yüzü, ailesi ve yakınlarına son defa gösterildi.

MÜZİK ve DUALARLA TOPRAĞA VERİLDİ

Bir Türk şoförün kullandığı cenaze arabası ile **Nebi Kesen**'in hazırlanmış mezarı başına getirilen tabut, tekbirler ve dualar arasında toprağa verileceği sırada, bir müzik sesi çevreyi kapladı. Cenaze törenine katılanlardan birinin elindeki radyo-kasette **Şivan Perver**'in Kürtçe "*Hevalê bargiran im*" adlı parçası çalınıyordu. Bu **Nebi Kesen**'in vasiyeti idi.. "*Öldüğümde beni bu türkü ile gömün*" demişti. İşte normal olarak cenazelerde pek görülmeyen cinsten bu vasiyeti de yerine getirilmişti.

Avrupa kıtasının kuzeyindeki Almanya’da, anavatanından binlerce kilometre uzaklıktaki bir noktadaki bir Hristiyan Mezarlığı’nda bir Türkiyeli insan toprağa veriliyordu.. Günümüzün ünlü İlahiyat Profsörlerinden **Yaşar Nuri Öztürk**, insanların illa ki kendi ülkelerine, kendi köylerine gömülmesi diye bir kaide bulunmadığını, insanların mezarı nerede olursa olsun, yapılan duaların dünyanın her köşesine ulaşacağını her defasında açıklıyordu.

Nebi Kesen’in cenaze merasiminde hakim olan dil Kürtçe idi.. Zaman zaman Türkçe ve Almanca konuşmalar ve açıklamalar yapıldı. Dini

lisan ise, dua bölümü hariç, tüm Müslümanların kullandığı ortak dil olan Arapça idi.. Kısacası çok genç yaşta aramızdan ayrılan **Dr. Nebi Kesen**, cenazesinde bile 4 ulusal dilli bütünleştirerek, insanlar arasında dil,din,ırk ve renk farkı olmaması gerektiğinin bilincine vesile olmuştu. İşte internasyonal integrasyon buydu!..

Avrupa Postası olarak **Dr. Nebi Kesen**’e Allah’tan bol rahmet, yakınlarına başsağlığı ve sabırlı günler diliyoruz.

Nur içinde yatsın !

Foto: Zahit Ekinici

*Yüreği insan sevgisi, barış, kardeşlik ve özgürlük için çarpan;
Ey Güzel İnsan!
Birayê min î delal!*

*Seninle gurur duyuyorum.
Sadece ailen için değil aynı zamanda binlerce sevenin için
sen örnek bir insansın.*

*Elbette erkendi gidişin.
Ama biliyorum ki kutsal bir amac yolunda yürüyenler;
Denizler gibi, Ahmetler gibi, Yilmazlar gibi,
kısacası tüm mazlumlara gibi erken veda ediyor bizlere.*

*Ayrılmıyoruz.
Sadece bir yol ayrımındayız.
Ayrı kollardan akan nehirler gibi er geç denizde buluşacağız.*

*Canım Abim,
Gözün arkada kalmasın.
Bize emanetin olan sevgili Şerko`yu yalnız bırakmayacağıma
ve yürüdüğü özgürlük yolunda farklı alanlarda da olsa aynı
yolda yürüyeceğime söz veriyorum.*

*Böyle bir günde bizi yalnız bırakmayarak yanımızda yer alan
değerli akrabalarımıza, arkadaşlarımıza ve dostlarımıza
şahsım ve ailem adına sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum...*

Zübeyde Kesen

Diyaspora Ewropa û Kurdên Anatoliyê

Dr. Nebî Kesen

Dawiya meha gulanê bi navê ``Şeva Încovê`` li Kopenhagê, paytaxta Danîmarkê, şevêk çêbû. Di vê çalakîyê de mêvanên ji Tirkîyê jî hebûn. Yek ji wan Serokê Şaredariya Încovê, Îlyas Kara bû ku ew ji partiya AKPê ye. Mevanên din ê ji welat mebûsê partiya CHPê Konya Atilla Kart û cigirê serokê giştî ya HAKPAR Fehmî Demîr bûn. Ji derî muzîkê, giraniya şevê li ser axaftinên

mêvanên ji Tirkîyê hati bûn. Tenê Fehmî Demîr tiştên rast û girîng li ser pirsên nasname û mafên netewî yên kurdan anî ziman. Herdu mêvanên din, mina ku xebera xwe ji nasname û çanda Încovêyan û kurdan qet tune bûn.

Di ``Şeva Încovê``de şemayeke dîyaspora ya kurdên ji Anatoliyê li Danîmarkê derket holê. Ji aliyekê ve bi muzîk, govend û hîsên xwedî-

derketina
nasnameya
kurd hebû.

Berpîrsên
Komela
Încovê di
vê warî

de karekî
baş kiribû.
Eger Fehmî
Demîr ne
hatibûya

û axaftin-
ek nekirîya,

dîyaspora
Danîmarkê
de qet ne-
hatin gotin.
Ev kemasî
bi piranî li
Ewropa di
nav xebatên
komeleyên
herêmî de tê
xuyakirin.

Bi go-
tinek din,
komeleyên

pirsgrêka kurd, daxwazên ziman û
çandê li welat jî yê nedihatîn bi-
hîstin di şêva Încovê de. Rewş û pro-
blemên dîyaspora ku nasname û zi-
man li pêşîyê tî, di şêva Încovêyên

herêman li dîyaspora him jî ali-
yê nasnameya kurd û him jî ji ali-
yê jîyana dîyaspora ``apolîtîk`` in.
Lê, sîyasetmedarên ji ``welat`` tî, bi
mîsyoneke sîyasî dibin mevanê

komel û grubên li dîyasporayê. Pir balkêş bû ku kesekî wek Atilla Kart hat Kopenhagê û di şeva Încovêyan de sîyaseta dewletê û CHPê ya înkarkirina nasnameya kurd anî ziman. Li Elmanya jî, carcaran parlamentên CHPê wekî Kamer Genç beşdarî şevên Dersîmiyan dibin û li hember ``hemwelatîyên`` xwe behsa Atatürk û Tîrkiyê dikin. Eger ev kes ne parlamenter bin, nikarin di şevên dîyaspora ya kurdan de van şaştî û derewan ewqas eşkere bêjin. Lê, statûya mebûs yan jî serokê belêdîyanbûn pirî caran di nav kurdên dîyaspora de dibe avantajek.

Di salên dawî de du pêvajoyên nû di nav kurden dîyaspora de derketin holê. Di bin navên gund û bajaran de şevên çandî û muzîk tîn çêki-

rin. Mêvanên van çalakiyan pirî caran jî Tîrkiyê û Kurdistanê ne û ew di axaftinên xwe de ji aliyekê hîsên hemşerîtêyê pêş dixin, ji aliyê din jî sîyaseta partîyên xwe yê wek AKP û CHP dikin. Mixabin, pir caran ne partîyên kurd ne jî rêxistinên dîyaspora kurd tîn dawet kirin. Divê ev kêmasî ji holê rabe. Bona vê jî, mijara dîyaspora bi firehî bê lêkolîn û niqaşkirin. Kurdên Anatolîyê grûbeke balkêş a dîyaspora kurd e û di Bîrnebûnê de ji aliyên civakî, aborî, çandî û siyasî bê lêkolîn kirin.

Di dîyaspora kurdan a li Ewropa hejmara kurdên Anatolîyê gelek mezin e. Li hinek dewletan wek Danîmark û Swêdê, piraniya kurdan ji Anatolîyê koçkirine û li vir cî girtine. Lê, heta niha hindik tişt

hatin nivîsîn. Divê di dema pêş de ev mijar jî bi berfirehî bê ziman û nivîsandin. Çima ku diyaspora kurdan, tesîr û rola wê êdî wek rastîyek û beşek civata kurd ya dinê tê qebûl kirin. Li Elmanya sala par bi dehan civîn û konferans li ser diyaspora kurd çêbûn. Qebûlkirin û parastina nasnameya kurd di navenda van çalakiyan da bû. Grûba kurdên Anatolîyê û rewşa wan a diyaspora jî, divê di vê çarçoweyê de bê zanîn û nîqaş kirin.

Kurdên Anatolîyê li hemû dewletên Ewropayê belavbûne. Pêvajoya koçkirina ji welat û hatina Ewropa di salên 1960an de dest pê kir û hin jî berdewam e. Di wê demê de tesîr û guhartinên mezin di nav civatê de

pêk hatin. Bi rêya diyaspora, kurdên Anatolîyê, sedsalan şûva, bi kurdên Kurdistanê ve bi hev gihîştin û xwedî hîsa netewî bûn. Li vir gelek kesan zimanê kurdî yê nivîskî hîn bûn û îro kovarek weke Bîrnebûn derdixin. Di dîyaporê de berhemên girîng di warê wêje (edebîyat) û muzîk bi dest kurdên Anatolîyê pêk hatin.

Ji aliyê aborî jî, rola diyasporayê mezin û pozîtîv bû. Kurdên li vir, him rewşa xwe ya aborî bi pêş ve birin him jî alîkarîyeke malî ya mezin dan malbat û gundên xwe yên Anatolîyê. Dewlemendiya kurdên Anatolîyê di çel salên dawî de bi saya pereyên koçberên Ewropayê de çêbû. Sedema koçkirina Ewropa bi piranî ji vê ye.

Bi rastî, diaspora ne tenê bi tesîr û guhertinên pozîtîf ve girêdayî ye. Li aliyê din, diaspora gelek problem û astengiyan derdixe holê. Jiyanek di nav civat û çandeke nû bi serê xwe zehmeteke mezin e. Problemên ziman, perwerde, tendurustî û kar bi têrê hene. Bona vê, çiqas derfet û faydayên koçberî hebin jî, jîyana diasporê bi temamî divê herdem bê ber çav û şîrove kirin.

Koçberî û çêbûna diaspora, di dema îro de li her derê dinê tê xuyakirin. Tê gotin ku globalîzm vê pêvajoyê xurttir kir. Koça kurdên Anatolîyê ya Ewropa berê globalîzmê dest pê kir, lê hîn berdewam e. Heta berê çend salan, civata diaspora bi pirranî bala xwe dida welat, û planên xwe li ser vegeirîna awa dikir. Lê, neslên nû û ciwan ewqas ji welatê dê û bavên xwe dûrketin e ku ihtîmala vegeirîna nemaye. Bo koçberan, bi taybetî kurdên Anatolîyê li Ewropa, diaspora êdî bûye cîyê welat.

Kurdên Anatolîyê bi piranî li çar dewletên Ewropa cî girtine: Danîmark, Swêd, Swîsre û Almanya. Cudatî û taybetîyên diaspora yan li van dewletan gelek hene. Bona vê, divê rewş, şert û problemên kurdên koçber ji Anatolîyê li her dewletekê tek û tek bê ber çav û şîrove kirin. Li aliyê din, daxwaz û

problemên wekhev jî hene û divê di rojevê de bîr û niqas û çareser kirin. Pîrsa naskirina nasnameya kurd, hinbûna zimanê kurdî û parastina çand li diasporayê li hemû dewletên Ewropa serê rojevê de tên. Wendebûna nasname (asîmîlasyon) bo diaspora ya kurdên Anatolîyê jî rîskeke mezin e û yê di pêşerojê de hin jî xuya bibe. Bo van mijar û probleman, konseptek bo parastina nasnameya kurd û dijî asîmîlasyonê pêwîst e. Ev konsept, divê ji aliyê hemû kurdên diaspora yê li Ewropa pêk bê.

Çalakî û pîrozbahîyên li diaspora bo parastin û pêşvebirina nasnameya kurd girîng in. Medya kurd weke televîzyon, ji aliyê ziman û çandê roleke navendî girtiye. Di dema globalîzma îro de, nasname û çand bi derfetên telekomûnikasyon li der sinorên dewletên netewî de cih digrin û xurt dibin (cihê civakî ya transnasyonî). Kurd ji bo vê pêvajoyê nimûneke baş in. Tê xuyakirin ku kurdên li welat û li hemû diasporayan (Anatolîyê, Kafkasya, Tirkîyê, Ewropa hwd.) xwe di bin nasnameyek tenê de îfade dikin. Ew jî, nasnameya netewî ya kurd de. Li aliyê din nasnameyên taybetî yê herêman, ol û zaravayan jî hene û bo nasnameya netewî ne astengiyek e.

Şev, festîval û civînên li diyaspora bo nasnameyeke netewî û sîyasî girîng in û divê her dem bibin. Bi taybetî kurdên Anatoliyê di salên dawî de gelek çalakîyên wisa kirin. Festivala kurdên Anatoliya Navîn her salekê li dewleteke Ewropa tê organîze kirin. Li Swêdê çend caran

şevên Bîrnebûnê bi serkeftî çêbûn. Li Almanya û Danîmarkê bi navê gundan komele awa bûn. Van komelan şev, civîn û gel organîze kirin. Bi kurtî, diyaspora kurdên Anatoliyê di rewşeke dînamîk de ye.

Çiqas civatek koçber xwedî zanabûna diyaspora be, ew ê ewqas jî jîyana diyaspora daxine dest xwe û biguhare. Bo parastina nasname ji aliyekê, bo entegrasyon ji aliyê din divê koçberên kurd li Ewropa niqas, xebat û projeyên xwe bi pêş ve bibin. Kampanya kurdan li Almanya ji bo qebûlkirina nasnameya kurd gaveke wisa ye û divê ji aliyê kurdên Anatoliyê de jî bê destkirin.

Dersa kurdî ya hîlbijartî:

Malhuleke sîyasî

Nuh Ates

Serwezirê Tirkîyê, Erdogan di kombûneke partiya xwe, AKPê da xewera rêlibervekirina dersa kurdî ya hîlbijartî mîna mîzgînekê aşkere kir. Wî di kombûnê da wer gotiye:

„Di çarçîweya Qanunê Derheqa Hînbûna Ziman û Zaravayên Cûda, di bin navê 'Ziman û Zaravayên Zindî' da telebeyên me yê bibin xwedîyê imkana hêvîsîna (hînbûna) ziman û zaravayên cîwarî. Nimûne, eger têrî xwe telebe bèn ba hev, kurdî mîna dersa hîlbijartî yê bê dayîn, biberxistin û hêvîsîn. Ev gaveke tarîxî ye!...“

Çêşîdên mîna êlîtên tirkîyan yê ku navlêkirinên neçê û zikêşandî îcad dikin li rûdunê kêmbûnê in. Çîna e pêva ne, nimûne sewaya ku navê kurdî û kurdî nînin ser zimanê xwe û nekevin belgeyên resmî, nav û navlêkirinên mîna „zimanê neaşkere“ yan „zimanekî nêzanîn“ bikar tînin. Yek ji wan navlêkirinan jî „ziman û zaravayên zindî“ ye. Çi navlêkirineke ecêb e, ne weng e! Ew î zimanên mirî tîne bîra meriva. Çi qey navê „ziman û zaravayên li ber mirînîyê“ yan jî „zimanên cankêşî“ lînekirine!? Va nava e hîn rind lêbihatana. Di eslê xwe da, li Tirkîyê jî xeyrî tirkî,

ziman û zaravayên zindî li ber mirîniyê ne. Namzetên cankêşîyê ne. Cankêşîyeke bi destê esîmîlesyona bi zorê ye.

Li gorê haydarîyên ku hetanî nîha hatine belavkirin, dersa kurdî ya hîlbijartî dê li ser dexwaza dêûbavan di refa 5an ya perwerdeya bingeîn da, serî heftê 3 û 4 seeta li mektewên navîn bê pêşkêşkirin.

Tiştêkî ecêb e, giregirên dewleta Tirkîyê xwe wekî mamhosteyê her merem û mijarê dizanin û ji xwe ra heq û wezîfe dibînin ku derheqa derd û dexwazên kom û mîletên ne tirk da bîyî rîza wan fetwa bidin.

Bînin bîra xwe, çendekê di ber Erdogan, şûngerê (cîgir) wî, Arinç gotibû kurdî ne zimanê bajarvanî ye û lewma bikaraniya wî di qadên şîretkirin û perwerdekirinê da ne rewa ye. Di kar û gotinên bêqimetkirina zimanê kurdî da Erdogan jî ji şûngerê xwe name. Ew jî perwerdeya kurdî qebûl nake û zimanê kurdî tenê rewayî dersa hîlbijartî ya li ser serîlêdane (bergerîna) dêûbavan dibîne. Tê bibêjî ew î xêra belav dikê. Bi ser da jî, dipê ku kurd sewa vê „gavê tarîxî“ jê ra minetar bin û destan li hev xin.

Sêyr e, serwezîrê Tirkîyê, te bibêjî wî hay je şorê devî xwe neye, makzimanê hevvelatîyên kurd, yê niştecihên Kurdistanê mîna zimanekî bîyanî dihesibîne. AKP xwaztekên kurda yê heq û rewa kel û kol dike û wekî hacet ji bo bêhêzkirina hereketa kurdan bikartîne. Ma TRT şeş jî ji aliyê siyasî da bi amanceke wer nehat û naye bikranîn?

Ma yeke ku biwe, kurdan li welatê xwe mîna koçber û bîyanî yan jî zimanê wan wekî zimanekî bîyanî bihesibînê û rewayî dersa hîlbijartî bibînê û vê jî mîna gaveke tarîxî nîşan bikî. Ma ev ne durûtî ye, heq û azadiyên ku ji tirkên Qîbrîsê, Almanya, Kosova, Yonanistan û

Bulgarîstanê ra rewa dibînê, layiqî kurdên Tirkîyê û Kudistanê nebîn!

Li gorê hen zanyar û çavdêran nîşanên cîhgirtina zimanê kurdî li Kurdistanê Bakur di refa zimanên li ber miriniyê da her ku çû zêde dibin. Ji gumanê ne dur e, ku zimanê kurdî di nivê yekem ya vê esrê da ji avûrûyê esîmîlesyona ku 90 sale tê domkirin bigihê qonaxe cankêşîyê.

Zanyar û şairê kurd yê bi nav û deng, Ebdula Pêşew çend meha di ber vê, pîştî vegera xwe ya Kurdistanê (Başûr) di panelekê da dazanîn ku zimanê kurdî li ber metirsiya jinavrabûnê ye û bangî hikûmeta Herêma Kurdistanê kir, ku ew akademiya zimanê kurdî ava bike, zimanê kurdî biparêze û nehêle ku ew ji nav rabe.

Ma dersa hîlbijartî dikane ku pêşî li jinavrakirina zimanê kurdî bibire? Makpîrsa di derbarê mijara dersa kurdî ya hîlbijartî da ev e.

Ji bo zimanekî ku ketiye nav heyam û qonaxa cankêşîyê dermankirineke redîkal pêwîst e, wekî şokterepîyekê. Ew jî derhal destpêkirine perwerdeya kurdî ye. Jî vê kêmtir dersa kurdî ya ferz e, ne ya hîlbijartî. Derseke ku pê telebeyên kurd ji destpêkê da hetanî dawîya perwerdeya navîn ziman, edeb û tarîxa kurd û Kurdistanê bihêvîsin.

Kêmtirî dersa ferz têrê nake û gereke ku meriv pê razî nebe.

Dersa kurdî ya hîlbijartî, ku nêr ne ew be jî, pêşî li perwerdeya bi kurdi digre û wê bi derengî dixê. Bikêrîya wê, bi gotina almana, mîna çilkek ava li ser kevirê sorkirî ye. Dersa hîlbijartî, her çiqas ku ew wekî gaveke erênî xuya bike jî, nikane pêşî li cankêşîya kurdî bigre.

Lewma ew heq dike ku wekî malhulleke sîyasî bê binavkirin.

Manîdar e ku ev „gava tarîxî“ di qonaxê han da tê avetin: Şer diqewime, balafirên şer herdê Kurdistanê bombebaran dikin, xweza tê wêran-
kirin, sivîl, gerîlla û esker tîrên kûştin, yêr hîlbijartî jî tevê bi hezaran meriv tîrên binçavkirin û mehkumkirin...

Pîrozbayî

Cahit Duran, hevkarê me li vê havînê, bi hezkira xwe, Hulya re zewicî. Em ji wan re jiyanêke dûrûdirêj, şad û serkevtî li ser balgiyekî hêvî dikin.

Pîroz be!

Redaksiyona Bîrenûnê

Awirên efsûnî

lê lê dilberê
bi sonda hesreta dilê bêsebir
li benda bixêrhatina te me
li danê êvaran
di kolanên te yên kavlîbûyî re
derbas dibim
li nav peşkên barana payîzê
bêhna henasa gewriya te
dikişînim nava xwe
bi saya awirên dilê xwe yê perîşan
ferhenga hestên bedena te
dixwînim
hîqehîqa bedewiya kenê te
li zozanên laşê xwe
direşînim
min barê şewata evîna te
li piştî xwe yê xûzbûyî
siwar kiriye
ji kaniya bejna te ya zirav
ava kewserê dinoşim
bi zimanê çaxên rabirdû
melûliya awirên te yên efsûnî
radimûsim
ez di frekansa sewdaya te de
pêl bi pêl dîn û har dibim
te xewa şevên şîrîn ji min dizîn
û roj li min herimandin
li ber gewriya sîng û berê te
serxweş û xemkêş dibim
li hesretkêşiya eşqa te

dilê min ê keserkêş westiya
û hinav li min peritîn
were
bi lezeta lêvên xwe yên hingivî
sînorên bedena min dîl bigire
li firtoneya deryayên balûpal
bibe bendergeha keştiya dilê birîndar
bibe pêvebera helbesta nîvco mayî
bibe kirdeya hevokên şikestok
bibe rengdêra peyvên rengvemirî
di nependiya çirûskên stêrkan de
bedewiya gerdena te ya spî dibînim
li kolanên bajarê dirinde
li şopa siya gavên te
digerim
sal û demsal
di agirê îxaneta rojên te de
tarûmar dibim
ji laşê heyva çardeşevî
wêneya te li asîmanê sayî
dineqîşînim
ez qedeha xwe
ji hesreta tunebûna te
dadigirim
û axînen tenêtiya xwe pîroz dikim

Xîzan Şîlan

Agir, koz û okyanus ...

çîyan
tirejên rojê teze vedixwar in
û mêwanan xwe
xwe li ser singên zinaran dirêj kiri bûn

ez serî sibê
li navbera erd û ezman
derbeder û bi hesret barkirî bûm

çîyan çiqas mest dibin bila bibin
tu caran veşariyê xwe eşkere nekirine û nakin
daku mamostan li serî çîyan agir qeblu kiri bûn

qertelekî roj li perikên xwe bar kirîyê
û yî avê çemên bin erdê li hêlînan belav dikê
ez ne xewgerê çolan û rêvîyê rîyên spîral im

ez revîyekî îsyankar im
li pazaran karî min nînê
ez î bi şev û roj doralîyên xwe
û ezmanê temaşe û tam dikime

pêxwas û serkot digêrime
dilê min gogek agir
gezaba min petîya rojê
mejoyê min gilokek koz
çavên min kanîyên okyanusan
guh didime ser hundirî xwe û tebîetê

ezî serê xwe û ruhî xwe
ji fikrên gemarî û
ji dengên qilêrî azad
û cavên xwe pak dikime

ez î dixwazime ku
bê ku zerarekê bi zîndîyan û mirîyan dim
bi hemdî xwe bijîm

jîyanê ji serî da heta dawîyê tazî bikim
li hestirkên ku dirijên sîwar bibim
bi lez axê dûnê bişawîtinim

lêmê ku di hundirî mêjoyan da
tirş bûyî bi bîreke kûr da biherikînim

teseliyên min ne cergên zincirên koletî ye
û ne jî xwedîyên îradê min in

Seyfî Doğan

Li tetîla havînê berehevkirina şoran

*Nuhê Hecî Malê Herşîd (Nuh Ates)**

Li tetîla havîna îsal min du hefte li Xelika (Karacadag), gundê ku ez lê hatime dunyê derbas kirin. Em ê weng hû bûne, Xelika edîn qeseba ye, lê kes nawe qeseba, Xelikanî gîşt dibên, gund. Wekî her carê, vêcarê jî ez li gund bûma guhdarê gilûgotinên kurdî yên ku min qet nebihîstî yan jî jîbîrkirî. Hen jî hebûn min dizanîn, lê bi fikra min di karê nivîsandinê da nehatibûn yan jî kêma hatibûn bikaranîn.

Di eynê wextê da, xwarzî û brazîyên min jî li gund bûn. Ew jî ji Elmanyayê hatibûn. Rokê, xwarzîyê min, Bulent ji brazîyê min, Memo pîrsiyê gotiyê, “Nuh çir dike?”. Memo jî gotiyê, “ew î şora berehev dike!” va gotina bi min xwaş hat, ez pê kenîyam, pê xenê bûm. Lewma min ew kire sernivîs.

Erê, rast e, ez li gund şoran, peyv û gotinan berehev dikim û pê şa dibim. Bi gotina Xelika, pê qirika xwe heldikişînim. Berhevkirina şoran di demeke ku hêlandin û ji navrakirina kurmancî li Xelika jî bileztir dibe, bi min mîna karekî kutsî tê. Nexemî,

neçarî û bédengiya niştecihên Xelika li hember xesar û zîyanên giran yên betara esîmîlasyona bi salan, min sur dike, teşwîqe berhevkirina şoran dike. Bêguman, zimanê kurdî li Xelika jî zimanekî nivhêlî ye, zimanekî şikestî ye. Berê wî berve bîrbûnê ye û ro bi ro wenda dibe. Trejediyeke e û li ber çavan diqewime, lê tu yê bibeji xwedan wê nabînin yan naxwezin ku bibînin. Tu dixwazî ku bibêji, kesek tune kilameke li ser bîstre û bibê, “zimano ha zimano/ vê kes û vê xudano/ malwêrano û derdgirano/.... û meriv pê bigrî û şînê bike.

Nîvê niştecihên Xelikan li bajarên wek Anqere, Qonya û welatên Ewropayê ne. Havînê pirê wan tîna gund, tetîla xwe li wir derbas dikan. Zarokên piraniya wan yên ku dervayî gund tîna dunyê û mezin dibin bi kurdî nizanin yan kêma dizanin. Yê ku li gund tîna dunyê û mezin dibin jî wekî dêûbavên xwe bi zimanekî tevlihev, nîvtirkî û nîvkurmancî deng dikan.

Her ku peyveke kurdî ya ku min

qet nebihîstî yan jibîrkirî dihate guhê min, cîlê min radihîşte qelem û xetê û ew dinivîsand. Bi vî karî wûjdanrehet dibûm. Mîna ku min jîyanek xelas kiriwe yan tişteki giranbiha, wekî entîk dîtibe.

Carna şor û gotinên ku min qet nebihîstî yan jî jibîrkirî dihatin bilêvkirin, ez ecêb dimam. Min ji xwe bi xwe ra digot, “min çima hay je vê neye!” yan jî “min çima va şora qet nebihîstîye?” Di encamê da, êz pê hêsiyam ku ez di deh–dwanzdeh

saliya xwe da ji gund derketime û sewa xwendinê çûma bajêr û tenê li tetîla hatime gund. Paşê di bîstûdu saliya xwe da çûme Elmanyayê û çel sal e ku li wir im. Lewma kurmanciya ku min ji dêûbavan, ji malbat û hevalan, ji civata gund hêvisîbû, bisinor bû, kurmanciya zaroktiyê bû û bi kêmanî bû.

Aniha, ez ê bi vê nivîsê va çendeka ji van giliûgotinên ku min berehev kiriye wekî nimûne pêşkêşî xwendivanên Bîrnebûnê bikim.

Şîretên/gotinên bavûkalan

- Vê tala û vê sir cîhhîşt
- Kubar e, di xan û xilafê xwe da ye
- Mî a di serî bibire, di bera xwe nabire
- Heft bavê çê, îla jî şîrî dê
- Warine min û vê dûbêrê, gund li me rawû sêrê
- Va qeyasa li ser birayên min kitkitkî biwe (sond)
- Hu tê bizê (bi bereket be, ji bo heywana tê gotin)

Çend şor û gotin

Şûni lêkirin: Ev bi meneya, bi şûn kirin, xwedî lê derketin, dest bi ser ra girtin tê gotin.

Lê persîya bûn: Bi meneya lê civîyan, li ser kom bûn. Nimûne, çûcîk hatin lê persîya bûn, pak kirin...

Mafqa/ bi mafqa bûn: Ji hev ra rind yan bikêr bûn

Berşû: Kincê berşû bi xwe ra birin. Şû bi meneya nove/dor jî tê bikaranîn;

şû hefte. Li gore ferhenga şû mêt e û şû kirin, tê meneya mêrkirinê.

Sêvandîn/sêwandîn: Di kilameke Xelika da, ya ku Zewê Çûc straye, gotina „va çîyana çîyayê sêwandine/ Êmêlkê male bavî min dûv gerandine..“ derbas dibe. Li şênahiya dohla (deweta) xwarziyên min, Zewê û Atila, Haznoyî Huçê Emê ji cematê meneya „sêvandînê“ pirs kir. Tu kesî meneya wê nezani, lê çend

menedayîn hatin bilêvkirin: Ji wana yek sîwan/sîwandin, ji koka sîyê hatiye meydana ya din jî sîvahatin/sûvahtin yanê xeyîdîn e.

Verêkirin û vexwarin: Pir cara di listikan da, di listikê xumarê da jî tîkên bikaranîn: Verêkirin tê meneya wendakirin/bibinketin û vexwarin jî tê meneya qezenckirin/viserketin/viserxistin

Malkesik bîyo(bûyo): Bi meneya lome lêkirin, wekî malxeraw bûyo te bikaranîn

Mizêç, bi mizêç: ji bo kesê ku di xwarinê da dibijêre ra tê gotin

bênemî/biwenemî/bonemî:

nexwaşîya sara

Tat: binê çem, gol, derya

Depiş: jina di îş û karan da jêhatî, serketî

Pê hate ser: pê qayil bûn, pê razî bûn

Kete ser: îkna bûyîn

Hevgel/hevgelê hev: hevalê hev yê şivaniyê

Birûboş û boşûbetal: bê îş û bê kar

Ornag: çehre, sima

Bargirtin: berve kufkîbûnê çûyî, ji bo tişte xwarinê

Hanore/Hanghore: siwê zû,berbangê

Avger: Bi meneya şivan tê gotin. Di kilameke Xelika da va gotina derbas dibe:

*“Înê înê şivan înê,
huro ware çoyî xwe dîne,*

axayî te ma here

avgerekî xwe î din biwîne..”

Vêr vêr ra, pêda pêda, hen bi hen:

Giran giran. Hêdî-hêdî, peyderpey

Surî (sorî)/ Surkirin/: Xwilê kirin, qehirandin.

Surî lê meke: zulime lê meke

Çiqim: berferêhîyeke veqasî hembezekî ra digotin. Wexta ku nîsk bi desta diçinîn, digotin, “min çiqimek nîsk çinî”

Şerpelî: Bi kesê ku destên wî li îş karan naye, destpî lihevpeçikî, sistûpist û pûç ra tê gotin “Peeh, şerpelî ye çî!” Wekî nifir jî dihate gotin: Wîîîy, ku tu şerpelî biwî!

Dîwane: budale, “qet qalê wî mek e, ew î bûye diwanekî!”

Navê çend gîya û heşinayî yên ku

teze têne xwarinê yan pê şiv têne çêkirin

Emtirşik, lehmcûcîk, babirce, merdîmelax, lehmkusî, xilf, kereng, pîvang, tekilcan, xerdel, qusik, pung, patpatik, gizêrê bejî, tapan

Nasnameya binemalî

Malava be, edîtorê Birnebûnê, Ali Çiftçi di hejmara Bîrnebûnê ya 52 an da bi nivîseke di bin navê “*Li koka xwe bigere*” bal kişandibû ser mijara nivîsandina nasnameya binemaliyê/malbatê. Min jî zûva da dile vî tiştî

hebû, lê heta niha nebû nesîb. Min xwast ku îsal sewa her du lawê xwe nasnameya (secereya) Binemalîya min û jina min li ser xetê (kaxizê) binivîsim. Min hazirîya xwe kiriwû, ji bo vê cedwelek çêkiriwû. Min ji bo berehevkirina malumatan, li gund û li Anqerê ji mezinên her du malbatan pirs kirin.

Serêşîya vê mijarê ya sereke û aşkere ew e, ku di derheqa nasnameya her du malbatan da hayadarî pir kêr e. Malumatên binivîskî tunin. Ji kevneşopîya bavperêstiyê tê, hayadariyên ku li ser binemalîyê hene pirtir li ser hêla bavê ne, li ser

hêla dêyê kêr in.

Bikêriyek ew bû, her ku min mezinên malbatan zêde bidengkirin didan û pirs jê dipirsîn, Hayadariyên nû derdiketin meydanê. Nimûne, di saye pirsên han yê di derbara nasnameya binemalîyê da, ez pê hêsiyam ku bavê bavpîrê min, Hec Reşîd merivekî mêrxas bûyê û di wexta xwe da sewa firotinê pêz ta dibiriye bazara Bexdayê û di ser Şîrnexê ra diçûye. Şivanên malbatên din yê ku xwediyê keriyê pêz bûne, xwe li wî digirtine û dipane ku kîngê Hec Reşîd birê diketîye, ew jî bi wî ra diçûne.

** Min berê jî çend cara nave xwe ye kurdî bikar dianî lê mixabin ne herdem. Ji niha şûn da ez ê navê xwe yê ku li gundê xwe pê tîm naskirin bikarbinim. Ez vê, li hember esîmîlesyona bi zorê û helandin û tune kirina navûnîşanên kurdîtiyê hewce dibînim. Ne şaş e, ku meriv di mercên îroyî da, helwesteke ha wekî pîvana kurdbûnê û durustbûna ji aliyê xwastina heq, edalet û wekhevîyê binav bike. Ez ê navê xwe yê bi tirkî jî li hêla navê kurdî di kevane (parentêzê) da bikarbinim.*

AGAHDARYEKE GIRÎNG

Em dixwazin di her hejmareke xwe de, ji cil û bergên kurdên Anatoliya Navîn wêneyekî kevn di **Bîrnebûnê** de biweşînin. Bi vî awayî em ê hem bi tevgirêdana kurdên Anatoliya Navîn bizanin, hem jî em ê hay jê hebin ku kincên wan ên berê bi çi awayî ne.

Bi rîca û bi kêfxweşî em bi hemû kurdên Anatoliya Navîn didin zanîn ku: wêneyên kesên ji malbatê (jin—mêr), bi kinc û tevgirêdanên kurmançiyê li ba we hebin, ji kerema xwe ji me re kopiyekê bi rê bikin. Bi vê yekê em ê bi dewlenediya tevgirêdana xwe bizanin û em ê wan kesan careke din bi bîr binin.

Redaksiyon

Kurdê Dersimê ku nefî (sirgun) hatin Konyayê ra hevpeyvînek

İbrahim Korkmaz

Dema ku ez diçûm lisê, du hevalên min hebûn. Navê yekî Memet, yek jî Alişan bû. Wan hevalan digotin, mezinê me ji Dersimê nefî hatina Konyayê. Pir merivên me hatine kuştin û nefî Tûrkiyeyê her derê kirine, zef merivên me, em nizanîne ji kuderê re nefî kirina, me îza wana wenda kiriye. Wê demê her tiştek kedexe bû, em ditirsîyan pir tiştê, ji wana pirsîn. Wana jî pir qalnedikirin. Ez bi 30 salî şunda hevalê xwe, Memet û Alişan gerîm, min nedit û min birayê Memet, Hesên Kurşun dit û min Hesên Kurşun ra hevpeyvînek kir. Hesên got, dewletê qetliyamek mezin li Dersimê kir. Zef merivên me hatin kuştin, gel seva canê xwe xilaskin, direviyan çiya, merivên ku dewletê digirtin, ya dikuştin, ya jî vagon têjî dikirin ew nefî dikirin. Eşîra me, ji Pülümür, Nazmiye, Kığı da nefî kirine. Pêşta hatine Konya Cumra, qeza Bozkişê, gundê Akvîranê. Akvîran gundekî bi çiya û zinar e, tiştek nediriziya, hemû birçî mane, zahmet pir ditîne, pir me-

riv nexwaş ketine û mirine. Paşê çûne gundê Alibey Höyüğü, vi gundî ji gelê Dersimê pir heznakirîye û nav wana da pir şer derketine û heqeretên mezin ditîne. Ji bo dersimîyan pir zahmet bûye. Ji wê gundî cih negirtine, edî edî hatine navçaya Konyayê. Pêşta sol boyax kirine, paşê li bazara gênim, hammalixî kirine. Piştî demekê bi şunda jî di her karî da kar kirine. Salên 1950-60 da ef derketiye ji bo dersimîyan. Nivîyê dersimîyan çûne welatê xwe, Dersimê.

Hesên Kurşun ji bo xwe ji got; –Ez ji eşîra Afdela torinê Memê Hurko me. Ev eşîra Afdelan hîn li Pülümür, hundirê Dersimê, Muş, Varto, Xînis, Bingöl Kığı, Erzincan, Geliyê Sansa cih girtine, Aliyekî wana li İzmir, İstanbul, Adana, Mersin û li Konyayê dijin.

Di serhildana Dersimê de zef şer kirine. Hesên sala 1970î da tere eskerê, fakat li eskeriyê pir zahmet pê dikan. Hesên ji eskere direve (fırar dike). Tere Stanbulê, Deniz Gezmiş û hevalê vi nasdike, ji bo karê politika Hesên dişînin Dersimê, devlet

hemû malbatê Hesên hiltine binçava, pîr tiştên xirab tînin serê wana. Hesên li Erzincanê, tercan(sansa) li Pira Mutî, Îbrahîm Kaypakkaya va hevdi dibînin, ji bo karê şoreşê dengdikin û ji merivên şoreşker ra alîkariyê dike. Bi salekê şunda Îbrahîm Kaypakkaya li dijî eskera şer dike û birindar dibe. Hundirê Dersimê da bi konvoye pîr esker derbas dûbeve;

Hesên: Di destê min da tufeng hebû feqet leşker zef pîr bûn, min nikaribû tiştêkî bikira! Ew, heyela mîna kulekê di zîkê mim da maye.

Hesên dikulîya, min ji Hesên pîrs kir, çima kek Hesên tu dikulîye?

Hesên: Min di sala 1990î da li Wanê di şantiya Karayollariyê de kar dikir. Di nav PKK û eskeran da şer derket, ez birindar bûm. Komutan li min pîrsî: tu li Pkkliya şikayetçî yî? Bersiva min ji, ez di nav agirê we herduyan da mame, ez nizanim kê ez birindar kirim. Ez kesekî ne şikayetçî me. Komutan ji min pîr hers hat, şor min ra kirin û ez ji kar havêtim. Ez niha pansiyonist im (emekli) û partiya CHPê de kar dikim. Sala 1989 da Konya, Karatay da, ez ketim secimê, ji bo şaredariya Karatayê, min bi ferqeke pîr kêm wenda kir.

Min serokiya CHPê li Karatayê kiriye. Paşê Deniz Baykal, ez ji par-

tiyê avêtim û got: tu ne CHPlî ye! Tu komunîst î! Dema Kiliçdaroglu bu serokê CHPê, ez bume endamê komîta CHPê ya disiplinê. Kiliçdaroglu pismamê min e.

Em Dersimî ji hundira Konya û derûdora Konyayê 770 mal in û 5000 reyê me heye.

Ez ji malbateka ji sulala deda hatim û ez bi xwe jî dede me. Ez î karê polîtîkayê cîbihelime û ji bo ol kar bikime. *(Li ba alevîyan Dede kesê ruhbanî ye ku serokatiya îbadet û civata Cemeviyê dike)*

Kalê Hesên salekê tere, şênaya Hacibektaşîyan, polîs wî dike zindanê, pîr îşkence pê dîkin û rûyê wî, diruçkinin.

Hesên: 10 sal in serbestî zide bûye û em li merivên xwe yê wen-dabûyî digerin. Pêşda ez ji apê xwe geriyam. Me ew li Afyon-Emirdag li gundê Kemerkaya ditin. Feqet apê min çûye ser heqîya xwe û za-

rokên wî em qebul nekirin. Ew bû-
ne sunnî û kurdi nizanîne û ji me
reviyan. Çend rojan bi şun da ha-
tin Konyayê û gotin: em ditirsine.
Eger em bêjin em kurd û alevî ne,
tirkê me ji gund derxin. Heta ni-
ha ji hundir û derûdora Konyayê,
merivên me hene. Li Kadinhanê sê
mal, li Ilgin gundê Misafir 4 mal,
li Çavuşliyê 3 mal, Ağalar 2 mal
ditin. Akşehir bermende(Kuruçay)
2 mal, navça Akşehirê 12 mal he-
ne. Karamansidirova, yeşilyurtê da
jî dersimî hene. Afyon Kemer kaya,
û Aybedesê hene. Paşê hinek kurd
ji Afyonê çûne Ereğliyê û gun-
de Özgürlük ava kirine. Gundê
Zengenê nivê xwe Dersimî ne û
nivê xwe ji Turkmenên alevî ne.

Alanarka, Tahta Köprü da ji hene.
Li Akşehirê tirba Seid Mahmut
Hayranî heye. Mahmut Hayranî la-
wikê Dedeyê Munzur û pîrê eşîreta
Kureyşana ye. Di salên 1200-1300
jiyayê. Li Akşehirê miriyê. Niha me
li Akşehirê cemevî vekiriyê. Ji her
aliyê Turkiyê da gel, goristana Seîd
Mahmut Hayranî ziyaret dikin.

Li Konyayê hîn jî resmî cemevî
tune! Lê xelk bi veşartî îbadeta xwe
dike. Valiyê Konyayê resmî musade
neda. Got: eger ku resmî be, tehlika
ji bo jiyana alevîyan zêde be.

Gundê Zenganê hemû alevî ne.
Lê dewletê li wir mizgeft (camî) çêki-
riye. Kesek neçû mizgeftê. Xelk niha
wira wek cemevîyê bikartîne.

Çend peyv

Mem Xelikan

Yekitîya erd, ziman, çand û jîyana psîkolojîk faktorên netewîbûyîne ne. Ji van faktoran, ziman yê yekemîn e. Jîyan, bi vî didome. Çand, bi vî tê holê. Ji bo vê yekê jî, kolonyalîst dema dixwazin netewekî asîmîle bikin û ji holê rakin, cara yekem zimanê vî qedexe dikin. Her netewek, bi ziman û çanda xwe jîyana xwe berde-wam dike. Û li ser pîyan dadiweste. Xwe û navê xwe diparêze.

Kurdan jî, her çiqas axa wana, cih û warên wana, bi kurtasî welatên wana, ji aliyê kolonyalîstan ve hatine perçekirin û li hev parvakirin jî, qet ji çand û zimanê xwe dev berne-dane. Pir jî xwaş kirine. Va ya, fakto-reke bingehî ye ku hetanî îro li ser pîyan mayîne û jîyana xwe parastine.

Kurd, îro çawa ji bo rizgarî û azadîyê kar dikin; dixwazin ewkas jî, ji bo ziman û çanda xwe kar bikin. Ew kara jî, beşeke ji şerê rizgariyê ye. Wa ya, ji bo jîyan û hebûna mîletekî girîng e. Îro, kurd li hem-ber perçebûn, zilm û zorê li ser pîya ne, ji bo azadî û rizgarî berxwedidin. Di wê yekê de; para jîyandina zimên û çandê, hûn jî yê qebûl bikin ku pir mezin e.

Alfabe, rêziman û ferheng sê stûnên zimanekî ne. Ji vanan ferheng, ji peyvvan tê holê. Ji bo her zimanekî, piranîya peyvvan girîng in. Her zimanek, bi piranîya peyvvan dewlemend e.

Çend roj in, ez ferhengên kurdî, ber çavan re derbas dikim. Min dît ku pir peyvên li cem me, li alîyên Kurdên Anatoliya Navîn gel di jîyana rojîn de, pê diaxîfe di ferhengên de cih negirtin, hene. Ez ê , ji wana çend mînakên li jêr bidime. Bawerim li her derekê, peyvên di ferhengên de cih negirtî hene. Gundên me ji bo ziman û folklor çavkanîyên mezin in. Pêşniyaza min, her heval-ek li alîyê xwe, peyvên ji dev mezi-nan dibîhizin ku di ferhengên de tu-nen, not bigirên. Wan, ji Bîrnebûnê re bi rêkin. Berpîrsîyarên Bîrnebûnê jî, wan arşîv kin. Wanan, dema sazî û hevalna ji bo ferhengek nû şuxu-leke wana bû, peyvên di dest de di arşîvê de bidin wana. Bawerim, şuxuleke wisa ya ji bo dewlemendiya zimanê me baş bibe. Dibe ku, ji mînakên min, peyvên di ferhengên de cih girtî lê, berçavên min neketî jî hebin. Ji bo wê, bibaxşînin.

ALÊŞ: Pez ji mêxel rakirinê re dibên. Peyveke ku piranî şivana bi kar tînin.

– Heso, pez berve girikî Malê Mircê alêşke!

BERBÎZAX: Di argoyê de, bi kêf e.

– Nêzikî vî nebe. Ew, va rojana pirr berbîzax e.

– Fat, pir bi deş e. Hetanî min qûçek çinî, wê sê qûç nîsk çinîn.

FÎRK: Êşa ku, ji nişkave dikeve piştê. (Lumbago).

– Memo, nikare ser xwe daweste. Firk, bi piştê vî ketiye.

GEREM: Dema ku pez hêdî hêdî bi komasî dicêre.

Dem e dem e keko deme

Pezê kekî min diçêre

Li hewşoyê Mixkê li geremê.

ji kilama Memê bi Çûk. ku li ser birayê xwe gotiye.

GULMAST: Xwarineke şivana ye. Şîr û mast tevlihev dîkin û dixwin.

– Ez, duh çûm Fêza Morik, cem şivanan. Ji min re, gulmastek çêkirin, çiqas xwaş wû.

HEMÊLÎ: Bi cih kirina çêrandina keriyên pêz

– Hemo, pez hemêlî neqewê ke!

HEWÊNÎ: (dişlik) Bêhna xwe pê were. Bi hebûna wê, şad bibe.

– Besê, carek were cem min rûne. Hewênîya min, bi te tê.

HEWT: Ji yên, pir dişuxule re dibêjin.

– Dêste vî nede. Maşella Miço, huro ketiye hewtê.

HOT: Gog. (Goga lingan, hota destan, hota ço... h.w.d.)

– Beko, tu yê bi hota ço bilîzî?

KEM: Guh birî. Ji bo hêwanan tê gotin.

– Kerê me, yê kem.

MAZMAN: Pezê nêrî sê salî û xesandi ye

Pezê kekî min mazman e

Nîşanê xwe pîlî paşîyê bi qetran e

ji kilama Memê bi Çûk. ku li ser birayê xwe gotiye.

PÎŞKANDÎN: baran ku giran giran dibare.

– Fato, kinca berhevke baranê dipişkînê.

PÛSKANDÎN: destpêkirina berfbarînê. (pûkandin e)

– Wî pezî, dêkin gomê. Berfê, dipûskînê

QÎJBELEK: Reng bi reng. Bi tirkî: Alaca (reş û spî re qijbelek dibêjin.)

– Fistanê qijbelek li xwe kirîye û xwe ba dikê.

XO: Na, lo!.. Bi tirkî: Yok ya!..

– Xo!.. wer got?

ŞÎLK: Çata enîyê. (Alın çatısı)

– Rehet rûne. Zêde deng meke. Ez ê, niha şîlkê enîyê de vêdim.

ŞÎRGİNÎ: Zêde hezkirin. Bi tirkî: Vurulmak, tutulmak.

– Te dî ? ka qet, ji Gulê vetiqetê? Î şîrginî bûye.

TERMÎ: Perçem, kakûl (temûrî)

– Ez, qurbana termîya zêrinî.

TÎSKEK (Toskek): Pir hindik.

– Zexê, xêra xwe ji wir tîskek xwê bide min.

TÛLEZ: Bê îş.

– Heco, ne tu tişt e. Yekî, tûlez e.

ÛD: hediye

– Huro, Zexa zeya me hate mala me. Me, ew ûd kir.

EYAM (1): Rewşa hewayê.

– Eyam, huro pir sar e.

(2): Hissetmek. Gotin, Hecî huro gêrbûye. Sibê wir de, canê min hevdu dixwe. Mînak, li canê min eyam bû. (Eyan bi erebî ye. Yani diyar bû, zelal bû).

XEWAS: Xew sivik. Zû bi xwe dihesê û şîyar dibe.

– Gul, pir hewase. Bi dengê re, bi xwe dihesê.

Ehmede Qêdir, Îsmailê Dedê û Bekê Kejê, ji gundê Bildux, salên 1950î, (ji arşîva L. Kanat)

Bavo! Ez jî tēm...

Nesrin Bayram

Bavê min sala 2003 çû ser dilovaniya xwe. Bavê min ditirsiya siwarî bala-firê bibe, ji ber wê jî hertim bi ere-bê diçû û dihat, lê nizanîbû rojekî dê termê wî bi balafira kargo vegere welatê wî.

Ez dibêjim: divê êdî ez vegerim, hûn dizanin ez çima vê dibêjim?

Ji ber ku ez naxazim piştî ewqas ked û zehmetî, termê min bi kargoyê vegere welatê min.

Helbet peydakirina tabûta kargo jî ewqas hêsan nîne. Dema bavê min mir, em bi rojan man benda tabûta kargoyê. Termê bavê min di morga xestexanê de bû û li benda wê bû bi-gihîje xaka welêt.

Piştî zêdetirî hefteyekî, me karî em bi rêya kargoya Stembolê re termê bavê min bişînin Tirkîyê. Bavê min, ku di jiyana xwe de siwarî bala-firê nebibû, termê wî bi du balafirên derbasî welêt bû.

Şevêkî nîvê şevê, bavê min bi tabûtê derbasî Enqerê bû. Di wê kelekela havînê de li dunya li me hat hev û te digot qey herder tevizîye.

Me nikarîbû wê gavê term bibin gund, ji ber ku li gundê me morg tunebû, ez bawer im niha jî tune. Ji

ber wê jî termê bavê min birin morga nexweşxaneya dewleta ya navçeya Kuluyê.

Li nexweşxanê de jî, sîstema elektrîkê xirab bû û elektrîka morgê nebû, ji ber wê jî termê bavê min heta sibê nîvro di wê germê de ma li wir.

Min herî dawî bavê xwe li ser mirîşoyê dîtibû. Nûr li rûmetê wî dîbarî û lêvên wî bi ken bûn. Ez niha dibêjim xwezî min wê demê ew nedîtiba. 10 sal bi ser de derbas bûn.

Ez bawer im ber bi nîvro bû termê bavê min anîn mala me. Deriyê tabûtê vekirin û term jê derxistin û xistin nav tabûtek din û danîn quncê ku wî jê hez dikir.

Bo ku xismên wî xatirê xwe jê bixwezin, kefen li ser rûyê wî vekirin û herkesî rûyê wî dît. Di wê demê ez êdî mirim... Min ji xwe re got, encax wîqasî li termekî zilm tê kirin, ez li hev ketim. Li pêşiya min termê bavê ku dil nedida maç bikim, hebû.

Ez naxwazim tiştên ku piştî bûn, vebêjim...

Xweziya li ser xaka xwe miriba, laşê me jî wek ruhê me, ku li vî welatî xweşiyê nabîne, ji hezar û yek zehmetiyan derbas dibe û dikeve bin xakê.

Vî dilî çî dît çî nedît... ez bûm şahidê wê jî ku hinek ji ber ku endamtiya wan ya fona termê tunebû, bi mehan li morgê de diman.

Xerîbiyê çî da me? Li hember tiştên ku da me, çî ji me stand? Min ev tişt ji xwe pirsîn.

Xelkê mîna me, ji serê sibê ve diçin kar û nivê şevê vedigerin mal. Helbet herî zêde jî li restoran yan jî karkirê pîtzayê ne.

Jiyanek tijî stress û dûr ji mal û zarokên xwe...

Em 11 mehên salê kar dikin û salê carekî diçin Tirkîyê û bo behnvedanê temenê xwe difroşin.

Heta niha min nedîtiye yê ku dixebitin bi qasî wê jî temenê wan dirêj be û keda xwe bixun. Yanê tu dibêjî êdî ez ê tenê bêhna xwe vedim û xweş bijîm, yan mirov dikeve nav lepê nexweşiyê yan jî tu dibêjî ez ê êdî bi malbata xwe re demê biborînim, tu dibînî tu kes li dora te nemaye.

Ez ê di heyama çend salan de vegirim welatê xwe. Ji bo ku ez êdî naxwazim ji ewqas tiştî bêpar û dûr bimînim. Ez ê bo ku nefesa xwe ya dawî li ser xaka xwe bidim û li rikê firotina temenê xwe, vegirim û bêhna barana ku li wir dibare, bikşînim kezeba xwe...

Eşa Mirê, Zeva Hecî Efendî ji Bumsuzê, (xalîtiya Eşref Erdem û bavpîra Levent Kanat e.)
Adula Mirê, ji gundê Bildux ji salên 1950î ev wêne hatiye wergirtin. (ji arşîva L. Kanat)

Qurban

Ferhengek hebe
Dijminatî û kedxwarî
Bindestî zordarî
Tê de tune be

Jîyanek
Azadî û bextewarî
Wekhevî hevparî
Ji herkesekî re be

Yarek
Bejn zirav û tenik
Wek Zîna Botan
Xwûşkeke nav Stî
Hevalekî dilgerm
Wek Tacdîn qehreman

Jîyan çi xwaş dibe
Welatekî azad
Nav Kurdistan
Welatekî ti
Beko tê de neman

Gul û kulîlkên azad
Bixemilînin Agirî û Sîpan
Berfa spî taca serê wan
Jîyaneke azad û bi rûmet

Kî nabe qurban

Mem Xelikan

Hezar, du hezar, sê hezar

Îhsan Turkmen

Hezar, du hezar, sê hezar...

Zexê wekî ku bistire, wekî ku bilorîne, wekî ku şîn bike, di ber xwe de her ev sê peyv dubare dikirin:

Hezar, du hezar, sê hezar...

Her ro berî berbangê radibû bavê xwe ji xewê radikir, li ber derî serçavê xwe dişûşt paşê legan û mîsîn dianî dest û rûyê bavê xwe dişûşt, zûha dikir, îşlik û şalê wî lêdikir, bi destê wî digirt û dibir li mayênê dida jor. Jê re xurînî hazir dikir û çaya wî dida ber. Diçû ji kadînê bervanga xwe tijî ka û kûşkir dikir, pê argûna li ber malê vêdixist av germ dikir, berê qaw û qecax, paşê kinc û berê xwe û bavê xwe yê qilêr dişûştin. Berî nîvro di destê Mihî bavê xwe re digirt, ji sikanê peya dikir, dişande ber camiyê, ba kalan. Şijinga dar dikire destê xwe, berê ser çardaxê ji wir berjêr ber malê rêş dikir diavête ser kûlingê. Ji ber xizaniyê tu tereke nedida ber derî, şeş mîh û niguna bi tenê jî, ji ber bêteqatbûnê pir erzan firotibûn Eskerê çav zerê ji gundê Teteran.

Her ro di vî halî de bû: Bîstekê di nav malê de çerxdibû, dor û ber top dikir, paşê ji bo bêhnvedanê xwe dida kêleka mîndera bavê xwe ya li mayênê. Herî pir ji vê wextê hez dikir. Dikete nav xewn û xeyalan. Ken li dev, zaroktiya xwe bibîr dianî. Tiliyê wê li ser kilav diçûn û dihatin, —bi keçikên hemsal ve şeşik dilîst. Dengê hîqe hîqa wê bû, bi husinê dilê dikenî. Dîsa Kew hatibû bîrê. Bi hevalên xwe ve fêlek anîbûn ser kewa ku çavê wê kor bûn. Şûna avê arav kiribûn meşref. Kewa fiqare ku şûna avê arav vexwarî tu xerawî û nîfirê nema jê re dikirin, ew jî lê kêleke malê destekî wan li dev, dikenîn.

Ew bîranînên xweş zû şûna xwe didan ên xirab. Berê birayê wê bi tenê ku ji eskeriyê venegeriyabû di hate bîra wê. Ji xwe xwang û birayekî bi tenê bûn. Husinê birayê wê li Edîrneyê esker bû. Çûyîn ew çûyîn. Gundî cîrana digotin, dilê xwe ketiye keçikeke tirk li wir maye. Hineka digot, revîye, çûye nav bulgara bûye gawir. Hineka digot, ji ber sorbûn

û şerê Mihe li Stenbolê bi cîh bûye, niha pir qelaw bûye. Hineka jî digot, miriye. Zexê bi her şiklê ku gundiya ku li Husîn hevdiyan, ew xeyal dikir. Zex, wekî ku gotinên gundiyan rast bin bi dilekî xemgîn him şa dibû, him jî şîna wî dikir. Bawer nedikir ku miriye, lê ev ehtîmal jî ji serê xwe nedîavêt. Di nava deh-bîst deqeyê ku xwe dabû erdê de şa dibû, dikenî, xemgîn dibû, digirî, şîn dikir.

Rewşa Zexê her ro bi vî halî bû. Wextê ku xoce ji bo nimêja nîvro ezan dida, hema di şûna xwe de vediciniqî, mîna ku gere bi lez bigihîje derekê şimikê xwe yê keske çîn çînî bi ser ningê xwe ve dikirin, berê mala Meste ya mêrat û xerawe digirt. Wekî kar û barê wê yê malê, rûniştina wê ya ber mala Mestê jî bi tevger hebû. Bervanka xwe derdixist, li ber teqa çardaxê ya ku bê cam redixist, çarmêrkî li ser rûdinişt û dest bi rîtuela xwe ya her ro dikir:

Hezar, du hezar, sê hezar...

Dikete nava xewn û xeyalan. Tenê sê peyv bûn: Hezar, du hezar, sê hezar. Sê peyvên ku bi deh deng, her dengek bi wateyeke din, ji devê wê derdiketin. Car cara mîna nalînekê heta heta dirêj, tu yê bê qey bê hemdê wê peyv ji dev dirijîn, li ser sînga wê belavdibûn.

Hezar, du hezar, sê hezar...

Salê wê nêzikî çilî bûn. Her tim xontekî civîtî gulgulî lê bû. Bi ser de îşlikekî mêrayî bi moriyên reng bi reng ku ji kevnbûnê êdî stukûr pê de nemabû, di bin wî de jî kirasekî gewr ku meriv dizane ku berê sipî bûye, lê bû. Di mal de ser qot, gava ji mal derdiket kefiya xwe ya reş dida serê xwe. Biskên porê sipî her dem bi ser çavê rastê de berdida. Çavê wê yê rastê hinek ji yê çepê biçûk nebûya, ne jineke bi mexde bû. Bejn zirav, rû sipî, dev û burî teyê bigota qe hatibûn neqş kirinê. Li cêniga rastê deqeçe qilotik bi heft niqteyên li dor hebû. Ew jî mîna çavê xwe di bin biskê de vedişart. Nezewicî bû. Carekê, dora bîst salî ji meriyekî ji gund ku lawê wî nedibûn, wekî jina diduya hatibû xwestin, carekê jî çar sal berê ji bo kalekî bî. Cara yekê diya wê, nexwest ku keça wê here ser hewiyê, neda. Cara diduya jî, terka bavê xwe nekir. Kê dikarî li vî kalî bêkes xwedî derketibûya. Şûna wê mala bavê bû. Heta mirinê wê di mala bavê xwe de rûništa. Xwe bi xwe digot: „Heta nekevim binê erdê reş, kilîd li vî derî naxim“. Bi vê ne lê, mêratbûna malbavê dilê wê pir diêşî. Bimiriya Mala Mihî Olke wê mêrat bûya. Mîna mala Mestê. Malbava wê mîna ya Mestê bûya

dîsa jî ne xem bû. Ji heft keçikên Mestê bûbûn sedûheft kes. Li şûna malbaveke mêrat, heftê malê din çêbûbûn. Gî jî ji hev re bi midare bûn dihatin diçûn. Lê Zex? Kesekî Zexê tune bû, ne bav, ne dê, ne bira, ne ap, ne jî xal. Mala Mestê ya mêrat ji Zexê re bibû star, hewîya wê tenê li wir dihat.

Hezar, du hezar, sê hezar...

Berê gundiyan bi vî halê wê qirfên xwe dikirin, yekcara jî kurikên gund ew kevir dikirin. Lê ne xema wê bû. Li ser çardaxa mala Mestê têkiliya xwe bi dinyayê re qut dibûn, bi xewn û xeyalên xwe ve dibû yek. Ev salên dawiyê rûniştina wê ya li ser çardaxê ber çavên kesî ve xuya nedikir. Hebûn û tunebûna Zexê yek bû. Bûbû perçek ji diwar, na, stunekî çardaxê.

Hezar, du hezar, sê...

Bi dengê pezê Mala Reşke ku her tim ji nîvro berê êvarê diçû çolê, hate ser xwe û ji nişka ve rabû ser xwe. Mîna ku zarokên wê yên birçî li benda wê bin, bi carekê re bervank da ber xwe û bi gavên lêz berê xwe da malê.

Deriyê malê her dem li ser piştê bû. Hinekê li dora xwe mêzekir, di ber xwe de kire pilte pilt û çû xwe da ser gelta ser çardaxê.

Dema wê ya herî xirab ev bû. Ji ber êvarê bigre, heta serê sibê, ji dinya xewn û xeyalan derdiket, bi rastiya xwe ve bi tenê dima.

Diya wê bi hesreta Husîn, ji derdê Husîn miribû. Husîn, xweş e mala wî ava, miriye şûna wî qatê hefta yê cennetê be. Bavê wê yê ku her dem dest bi ço, def bi zêf berî çar sala miribû, bi gotina wê mirar bûbû. Mirarî hê lê dihat. Di korta ku têde de bike zûre zûr, heta mirinê gû ji dev dibarî. Lê qurbana Xwedê me, herdu çavên wî vekirî çû nava heft qatên binê erdê. Heta ramedînê veng di ber xwe de dikire pilte pilt.

Qe nedixwest ku êvar were û tarî bi erdê keve. Ew jina rûnêr diçû, şûna wê Zexa Mihî Olke dihat ku tehetê wê mîna yê Mihê bû. Ji rewîyê re, ji çûçîka re, ji mêşa re, ji kurik û mezina re, ji her tiştî re şor û nifirên nema dikirin. Bi dengê ezanê re diçû dikete nava nivînan. Lê bi carekê xew nediket çavan.

Roja dawî ya Mihê dihata ber çava. Danê nîvro, ji xebera bîrva çûbû. Kef bi dev ketibû. Zexa ku her ro ji bo mirina bavê xwe dua dikirî, dilqetî bûbû. Di dora Mihê re çû hat, meze kir ku tişt ji dest nayê, xwe avête mala Omke. Xwadê şikur Omikî li mal bû. Her çiqas ji Omke ji ber Mihe pîst datîşand jî,

yeke Zexê nekire dudu. Ereba hespa ya li ber derî bi herdu hespê çê qoş kir. Mih avêtine ser geltekê dane riya qezayê. Şûna zêfa ji devê Mihê kef derdiket. Li nivê rê bi inte intekê piçek bi xwe de hat. Ji aliyekî da kef ji aliyekî de jî „Huuuus... Huussîn... Huuusînê min“ bi zorê ji dev derdiketin. Bi vê rewşê riya sê saeta di bin kele kela havînê de Mih gîhandina nexweşxana qezayê. Du xortên li ber deriyê nexweşxanê cixare dikişandî –ku di her halê wan re kifş bu “xebatkar”e newxeşxanê ne, vê dil rabûn ser xwe gotin: „Eminin niyi var?“ „Niyi var“ pirseke rast e, lê ka bersiv? Omike xwe komê ser hev kir, çend peyv ji tirkîya ku pîrr kêmdizanê da ser hev û got: „Le gormiyor, ağzında kefl“. Ji xebatkarên nexweşxanê yê bi simbêl çû rahîşte sedyeyê Mih avêtin ser birin dane ber deriyê Doktor. Çend deqa şûnda doktor derket, bi çavekê nizm li Omke û Zexê mêzekir, go: “Ne var, hastanın neyi var?” (nexweşiya wê çi ye?) Di wê navberê de xebatkar xwe gîhande hawara wan û go: „Ağzından kopük geliyor efendim“ (kef û kinc ji dev tê.) Doktor bê dil destê xwe avêta zendê Mihê ku hem hema bê can mayî, „Daha yaşıyor“ (hîn dijî) got bi avirên „bimraya baştir bû“. „Röntgen ve kan tahlil-

lerini çıkarıp tekrar getirin“ (bidin rontgenê û analîza xwîna wî bînin) got, berî ku derî li ser xwe bigre. Di nava saetekê de rontgen kişandin û tehlîla xwîna Mihe kirin, dîsa birin ber deriyê doktor. Xebatkar bi rêz li derî xist û encam dirêjî doktor kirin. Doktor bîstekî kete hundir, li derketinê: „Ben burada birşey görmüyorum, hastayı daha büyük bir hastaneye götürmeniz gerekiyor (ez li vir tiştêk nabînim nexweş bibin nexweşxaneyê mezin.)

Di gotinan gîşka jî negihîştibe jî Omke fehmkir rewşa Mihê ne baş e û gerek wî bibin Konyayê. Lê çawa, bi çi, pi kîjan pera?

Dermaneke da wan û got bikin nav avê û bidine nexweş. Omke hewgirtin, bi çavekê xerîb lê mêze kir û wekî ku ji derê xwe bike, kire nav destê Zexê.

Danê êvarê tî û birçî li erebê sîyar bûn li paşiyê Mihê bê mecal dane rîya gund. Bi rê de destê Zexê li ber devê wê, li Mihê mêze dikir. Weng lê mêze dikir ku meriva ne dizanî çi hîs dikir. Ma bimre yan ma bijî? Ne dizanî jê hez bike yan jê biqehire.

Dereng dereng xwe gîhandine Kaniya Hemî Bêze. A Xwedê hîveron bû ku ber xwe didîtin. Heryekî du qult ji ava sar vexvarin. Zexê bi çengê xwe xwast qultek av bide

Mihê lê bê fêde. Mih mîna miriya bû. Omke hesp vekirin berê avda, paşê berda mêrga dor kaniyê û hate xwe da ba Zexê. Zexê heta kaniyê, riya du saeta qe devê xwe venekir û tiştêk ji Omike pirsnekiri bû.

„Zexê doktor dibê derek em Mihe bibin Konyayê. Lê ne wesayîte me he ne ne jî pere. Doktor got hezar qaymî (lîra) em ji bo mesrefê nexweşxanê bibînin. Ha me wesayit di em çûnî Konyayê, emê pera ji ku derê bînin. Lê bê fêde, dengkirina wî xwe bi xwe re bû. Zexê her wekî dest li dev, tu şor nedikirin. Ne „erê“ ne „na“. Omik jî neçû ser. Rabû hesp anîn qoşe erebê kirin, ber bi gund çûn.

Ewqasî saetekê bi rê de çûn û gihîştin neqewa gund ku hemû gund xuya dike. Tek—tûk ronîya çîrên mala di caman re didan derva. Omke hesp dane dawistandinê, hebki ji erebê dûr ket, pêçek bi şun ve dîsa vegeri. Xuya bû ku mîza xwe kiri bû. Hat di ser erebê re li Mihê mêze kir û bi mêzekirinê ve guman kete dilê wî. Nebe ku Mih mirî be. Destê xwe da eniya wî û qîrînî pê ket. „Malneketê le merkî mirî, tuyê li ber çi yî. Çi baw eynî jî keçik. Tobe tobe. Meriya dikine guneha“. Nexwast ku pir deng bike. Bê fêde bû.

Eniya Mihê sar bûbû, êdî tu deng jî jê dernetiketin. Mihê ku li kêleka

dev kefeke zûha bûyî, bi çavên vekirî êdî ne li ba wan bû.

Omikî weng bi hêrs bû, teyê bigota, ewê biteqe. Lê qe dengê xwe nekir, hevsarê hespa kirin destê xwe, bi rê ket. Bi birêketina erebê ve tevhev ji devê Zexê bi dengêkî nizm ew sê peyvên ku di jiyana wê de cîhekî girîng bigrin, derketin:

Hezar, du hezar, sê hezar...

Her çiqas ji Mihê aciz bûya jî mirina wî li Zexê pir bi qar hat. Rind—xeraw tenê bavê wî ma bû. Wî jî bê deng, di destê wê de can dabû. Ji bo wî tu şînê mezin çênebû, kesek ne girî, ne jî bi xwe de ket. Bê deng rakin birin û çal kirin. Ji çend cîran, xoceyê gund û Omikê ku heta nîvro xwe da bûn ba Zexê, kesekî din nehat sersaxiya Zexê. Kesekî jî careke din, li deriyê mala bavê Zexê nexist. Zex, li mala bavê, bi xewn û xeyalên ve tenê ma bû. Na, ne bi tenê. Jana jiyana wê her sibê dihate ba wî. Bi nimê sibê ve radikir, dest serçavê wî dişûşt, kincên wî lê fikir, xurîniya wî hazir fikir, paşê dişande nav hevalan. Ji Mihê mirî ne lê ji vî Mihî pir hez fikir. Di xeyalê xwe de ji xwe re bavek çêkirî bû. Mihê dilê wê bû. Bê deng û kamil.

Hezar, du hezar, sê hezar...

Xewn

Sevge Doğan

Ez ji xewê rabûm ku ez î di xuyê da reş bûme. Xewna min ê giran bû. Ez î li çolekê bûm. Li eşqa xwe digerîm. Ba û bahoz dest pêkir û min rîya xwe şaş kir.

Min kir û nekir, min rê nebira ser rîya xwe. Germa colê rojê diqilijînê.

Demekê gerîyam bi şun da bedena min tê bê maran mîti bû. Tî bûm û li avê gerîyam.

Berve cîhê ku axê qumê û tîrêjên rojê sor û heşin hevdu maç dikirin, meşîyam.

Kervan radibirtin. Dengî zengilên hêstirayî monoton, quma çolê serhoş dikirin.

Li şevên çolê, min tenê qumê ku ji sermê dicirifîn, dîtin. Min li ezmên hêstirkên sor û bûrûskên sipî yên ku ewr dixemilandin, dîtin.

Min li dûrê qeraltîyêk dît û meşîyam wî alî. Herkî ku ez nezîkî qeraltîyê dibûm, qeralti ji min bi dûr diket. Ez demekê wisa meşîyam.

Roj hate nîvro. Germê çolê û axê qûmê, ez gelek westandim.

Ez nezîkî qeraltîyê bûm ku merîyekî por zer û çav heşinî li sîyê darakê runiştîyê. Min silav dayê û xwe

da benda destura wî ku li sîyê darê runim.

Mêrik xwe ji wan deran nekir.

Wexta ku min baş li doralîyê mêrik temaşa kir, min dît ku di bin kursîyê ku merîk li ser runiştî da marakî dirêj î belek-belekî xwe nure serhevdi kiriye.

Mêrik bi zimanî xewnan pîrskir.

—tî yî, newang e?

—erê

—baş e.

Mêrik bîra avê nişan min da lê ez nezîkî bîrê nekirim.

Mêrik bi pêçîyê xwe, bin kursîyê ku li ser runiştî nişan da û bi zimanî bedenê xwe got; lêmêske!

Mêr, devê xwe vekirî bû. Hundirî dev wek qatranê reş bû.

Eger ku te musade kir ku ew mara zimanî te maç ke, ez ê destûr bidim ku tu bi hemdî xwe avê vexwî.

Ez gavakê fikirîm bi şunda min got: tamam.

Mêrik, bange mêr kir û mar, bi lez berve min, xwe xûş kir. Ez bi çokan ketime erdê û devê xwe li ber mêr vekir û zimanê xwe dirêjê kir.

Mêr, demakê, zimanî xwe yî çetel ba kir û çavên xwe berdan hundirî

cavên min û didanên xwe yên pîjîk û
hedî û hedî di zimanî min re kir û bi
keyfekî nefes hilda.

Mêr karê xwe bikarşînasîyêkê wisa
kir ku ez mat bûm.

Ez, demek çû bi şunda gêjbûm û
zimanê min dest bi werimandine kir.
Zimanê min qulot dibû û muyê ser
zimanê min hundirê devî min didi-
randin.

Zimanê min zêde û zêde diwerimî.
Min bi zehmet nefes hildida. Herkî
diçû, nefes hildana min gelek zor
dibû. Min xîza û xîz bû.

Çavên min li serî min bûn yek hot.
Min edî nefes hilnedida. Berî ku ez
vetisêm hestîyê serî min teqî û mejoyê
min li her dere çolê belav bû.

Mêrik, bi mêr mejoyê min berhev-
kir û da ber rojê ziwa kir.

1953- Mistefayê Mirê(yê bi fotêr) apê Levent Kanat e. Di sala 1959an de mirîye.
Ev wêne li zozana Malê Mirê (gundê Bildux) hatiye kişandin.

Yên serê pêz girtine; Hana Malê Palo û Rehma Mistefê

(ji arşîva L. Kanat)

Cara yekemîn ez li Kurdistanê bûm

Muzaffer Özgür

Rojeka havînê li ber sîya dûwarê mala me, civatê li ser koçberiya eşîra me sohbet dikir. Ji civata gundê me çend kesan agahdariyên xwe li ser dîroka eşîra me hebûn, şor digirtin. Kesên hebûn jî ew bûn; Hemkê Musê, Miçke Çevûş, Mehmede Hecî Ranê, Absefê Hecî Şehlî, Omikê Absef, Kadirê Mamikê, Hesikê mala Hec Ehmed, Remazanê Goçmên, Seyîdê Mala Şehlî, Bekirê Hemkî Musê, Bavê min Bekirê Hesenko û xalê min Ehmedê Milhûsîn. Di nav wan de xalê min civan bû.

Mezinê civatê, Hemkê Musê şor digirt û pirsên jê hatin pirsandin, bersivandin. Carcaran jî apê Miç şor digirt û sohbet di nav gellek pirs û bersivan de berdevam dikir. Rastiyên dîrokê, xeyalên mezinên me û daxwazen wan tev û hev dibûn.

Demekê li ser we mijarê gellek gotin hatin ziman. Gellek pirs hatin kirin û bersivên wan jî hat dayîn. Min jî him xizmeta wan dikir him jî bi gotinên wan dîroka eşîra xwe diavîsim. Xalê min bi ereba xwe gellek caran çûbû welatê jêr. Dema behsa Îslahiyê dibû, xalê min şor digirt û rewşa wan deran ji civatê re eşkere

dikir. Agahdarî didan. Dema civat belavbû agirekî har ketê dilê min. Xalê min xatirê xwe xwast û got;

– Min erabe barkiriye, li ber mala me ye. Ez sibê terim Îraqê. Min bi heyecaneka mezin got;

– Xalo, ez jî bi te re herim, hîn ji dibistanê re sê heftê hene, li gund jî tu karî nakim, eger tu bejî erê, ez bi te re herim Îslahiyê, cem merivên me. Xalê min got;

–Erê, di be. Li vegeerê jî em ê tevûhev werin mal.

Ez çûm hûndirê malê, min bi diya xwe re daxwaza xwe eşkere kir. Dê û bavê min destpêke erê nekirin ji çûyîna min re, lê li dawiyê qebûl kirin. Min xwe amedekir. Nav, navnîşan, navê gundê merivên me yên li welat û agahdariyên bi min gerege bûn, hemû bavê min dan min. Min li kaxizekê hemû nivîsandin. Heyecaneka mezin bi min girtibû. Xew nekete çavên min.

Sibê zû da em ji gund derketin, çûn merkeza Konyayê. Mala xalê min li wir bû. Çend roja me li wir kemasiyên xwe xelaskirin. Ji ber pirsê tendûrîstiya xwe, xalê min Ehmed nekanî bi me re were. Me

ew li bajarê Konya cihîşt û ez û xalê min î Hûso, em derketin ser rêya Kurdîstanê.

Barê me ji Sembûlê diçû Kerkûkê. Rêya me dirêj bû. Meha îlonê bû û leşkeran dest dabû ser dewletê. Ji bo wê jî li ser rêya me gellek leşker hebûn û kontrol gellekî zêde bû. Bi rê da çend hevalên din jî ketin dû me. Me li çiyayê torosa, li zozana tekîrê bîhna xwe girt, xarineka gellek xaş xwar. Em li dawiyê carek din ketin rê. Min ji xalê Hûso pirsî;

—Cîhê çiyayên Torosê ya li ser rêya me ya pirr bilind kudere? wî got;

—Em ê niha li jor, li Gavirdaxê (çiyayê gavira) bin, ez ê bi te ra bibêm.

Demeke bi şûn da em li wir bûn. Min got;

Eger tu bikanî bisekinî, çend deqa bisekine. Xale min got;

—Çima? Eger tu bixwazî em ê li cîhê potrolê, li jêr bisekinin. Min got;

—Na, ez dixwazim tu li wir bisekinî! Ez ê ji erebê peyabim.

Xalê min ecep mabû, le sekinî. Sêra min dikir. Ez ji TIRê peya bûm. Çend metro ji erebê bi dûr ketim û min destên xwe berjor rakirin. Bayekî germ ji Kurdîstanê dihat. Serçav û rûyê meriv dişevitandin. Ez

li ser sînorê Kurdîstanê bûm. Gellek kêfa min jî hat. Ez bi çokan ketim erdê û min erd maç kir. Min di ber xweda got;

—“*Bijî Kurdîstan,*

Bijî Azadî, bimre koletî!“

Xalê min eceb mabû û ji min tiştêk fêhm nekiribû. Dema ez li erebê siyar bûm, bi min re got;

—Ew çi bû, te destê xwe berjor kirin, te dûa kirin? Min got;

—Erê!

Em dîsa derketin rê. Xalê min bi min re dûrûdirej behsa îslamê kir. Min qet deng nekir û guh dida wî. Lê edî em li ser erdê welatê kalûpîrên xwe bûn. Di serê min da gellek pirs û heyecaneka mezin hebû. Em derketibûn serê çiyayên Torosa û niha jî serberjêr dadiketin. Xalê min got;

—Eger otobûsek bê, ez ê îşmar kim yê bisekine û tu yê pê re herî Tûrkoğlu an jî Meraşê.“

Demekê bi şûnda otobûsek sekinî û min xatirê xwe ji xalê xwe xwest û ez siyarê bûm. Xalê min li paş min ma bû.

Ez bi otobûsê heta bajaro-ka Tûrkoğluyê çûm. Dema ez ji otobûsê peya bûm, dev deva evarê bû. Roj diçû ava. Min li cîhekî xwarîngehê xwarina xwe xwar. Xadanê dûkanê jî kurd bû. Min ji xadanê dûkanê pirsî ka ez ê çawa herim

gundê Karahöyüka Kûlxêş. Me li ser merivên me û gundê wan sohbet kir. Wî got:

—Bisekine, rêya gundan têne kum kirin. Niha kamyonên kumê dibin wir ê werin, ez ê te teslimî wan bikim. Ew ê te bibin cem merivên te.

Demekê bi şûn da kamyoneka barê xwe kum hat û du xort jê peya bûn. Xadanê xwaringehê çû bi wan re dengkir ka ew ê bikanin min bibin an na. Ew hatin cem min û me ji bo çûyînê deng kir. Kabûl kirin ku ez ê bi wan re herim gundê merivên xwe. Em bi hev re li ereba wan siyarbûn û şoferê me kete rê.

Li ser rêya me gellek însan hebûn. Gundî û karker, ji terleyên pembû vedigerîyan mal an jî konên xwe. Li ser rêmkên trektoran gellek kes hebûn û piraniya wan jî, jin bûn. Em demekê çûn. Ez di navbera wan de rûniştibûm. Bi rê de xortan gellek pirs ji min kirin. Kîmê? Ji Konyayê çawa merivên min li wan deran hene? Ma kurd li Konyayê hene? Û gellek pirsên din. Min qesî dizanî bersiva wan dida. Yekî ji aliyê rastê yê din jî ji aliyê çepê, ez dabûm ber şora. Ew jî kurd bûn. Lê me bi tirkî deng dikir. Ji wan yekî got:

—Gundê merivên te gundekî pîs û xerab e, hemû bêmûs in, ew dujminê me ne!

Ye din jî got;

—Ma tu jî sunnî yî? Min got;

—Erê, ez jî sûnnî me, lê çi ferq heye di navbera însanan de? Ma hûn çi ne? Yekî got;

—Em Elevî ne. Min pirsî;

—Lê ma hûn ne kurd in? Yekî din got;

—Erê, em jî kurd in. Lê em elevî ne. Ye din;

—Tirkên sûnnî û dewleta wan û kurdên me yên sûnnî, yên li wir, ne baş in. Wan dest dan hev û qetliyama me kirin. Pîrr kes hatin kuştin li Meraşê! Ma tu nizanî?

Min qetliyama Meraşê bihîstibû lê li ser wê pîrr agahdariyên min tunebûn. Ma kurdên wek merivên min çima di navda cîh girtibûn, min fehm nedikir. Gereg min ew pîrsa ji wan bikira.

Bi rê de wan xwarina xwe ya nanê kilor û pîvaz xwarin û li dawiyê jî zebeşê xwe bi kerê birîn. Alîyek zebeş jî xwastin bidin min. Lê li ser gotina wan ez pîrr xemgîn bûbûm. Min nexwar û spasiya wan kir.

Êdi bajaroka Türkoğlu li paş me ma bû. Rîya em li ser bûn dihat nûkirin ji bo wê jî rê tengbû û ereba me giran diçû. Çavên min li rêmkên tijî însan bûn. Gellek însan vedigerîyan û berva bajaroka Türkoğlu diçûn. Romanên Yaşar

Kemal dihatin bîra min. Li deşta wir
karê pembû gellek bû. Dema min
ew difikirî bi gotina yekî hatim xwe;
–Nufus cuzdanê xwe bide min.

Min bi tirs li çavên wan meze kir
û ji berîka xwe nufus cuzdanê xwe
derxist da wî. Wî kesî lê mêze kir,
nufus cuzdanê min derxist hemû
bi dengê bilind xwand: Muzaffer
Özgür, islam, Konya, Kulu,
..... û cuzdanê min kirê berika xwe.
Ez edî tirsîya bûm. Wan heneke xwe
dikirin an daxwaz dikirin tiştekî bi-
nin serê min!

Min di dilê xwe de dixwest û dua
dikirin ku ma tiştek bê serê ereba
wan, em peyabin û ez birevim. Em
bîsteke din çûn. Wan edî heqeret bi
min dikirin û yekî jî çend caran bi
mista xwe li min xist û got; Muzaffer
Özgür, sûnnî. Şoferê me bi hevalê
xwe re got;

–Cuzdanê wî disa le vegeirîne,
eger tiştek bibe ew dibe delîl! Ma tu
dîn î, çi bikî bi perên wî, ew jî ne
pirr in.

Ye din nedixwest, lê li ser wan
gotinan cûzdanê min ji berîka
xwe derxist û mistek li gepira min
xist û da min. Min ew girt û kir
berîka xwe. Edî ez kelegîrî bibûm,
lê bêçare bûm. Cara yekem bû ku
li Kurdîstanê bûm, li warê kalûpîrê
xwe bûm, lê di bin destê du serse-

riyan da mabûm. Bi min heqeret
dikirin.

Ro edî di paş çiya da bû û
dûrêdûr çirên gundan xûya dikirin.
Min di dilê xwe de digot; „Yezdanê
mezin, ez di bin destê kurdê me
yên Kurdîstanê de me. Ew çi derd
û bêçareyî ye. Ez ê çawa ji bin destê
wan xelasbim, alîkarîya min bike.“
Ez yek ji wan bûm. Sempatiyeka
min a mezin ji siyaseta kurdî re he-
bû. Lê ew çi bû? Pirsê kurdî hebû, lê
niha jî li wan deran sûnnîti–elevîti jî
heye? Min ew pirr nebihîstibû û tu
agahdariyên min jî tunebûn.

Ji nûşkava dengê mezin, teqî-
niyek, ji ereba me hat. Dilê min kire
gurpe–gurp.

Şoferê me sekinî û destên xwe li
serê xwe xistin, got;

–Off... tekere me tekiya!

Yezdanê mezin duayên min
kabûl kiribûn. Em ji erebê peya bûn.
Tekera paşiyê tekî bû. Çavên min li
ser rê, li traktora bûn. Ew ferseta re-
vê bû. Ji hemberî me jî yek dihat.
Min xwe amade kir ku dema trak-
tor hat nezîkî me be, ezê bazdim û
siyarê bim.

Xortên me jî ketibûn derdê te-
kera xwe. Min bi dizîkî çentê xwe
ji ereba wan derxist û da paş xwe.
Çend metro dûrî wan li ser kuma li
keleka rê rûniştim. Dema traktor hat

gehişte me, ez beziyam û bi alikari-
ya jinên li ser remorkê siyarê bûm.
Xortekî da du min lê dereng ma bû.
Bêçarê vegerî çû.

Min spasiya xwe ji jina re kir. Ez
gellek xemgîn bibûm. Çavên min ti-
jî bûn. Hêstirkên min daketin û ser-
çavên min şil bûn.

Jinepirêk hat cem min, got;

—Çir bû lavê min? Min bi deng-
kirina wê re fêhm kir ku ew kar-
kerên jin hemû kurd in. Ez li ber
çokên jinepirê rûniştim wê jî destê
xwe avête serê min wek dayika min,
serê min mista. Ez gellek girîyam.
Ew hemû di bin şokê da mabûn. Ez
kî bûm? Çi hatibû serê min, meraq
dikirin! Ava xwe dan min. Min bi ji-
nepirê re bi kurdî sohbet kir. Ez ha-
tim xwe. Xelas bûbûm û şoka min jî
derbas bibû.

Demekê bi şûn da ez li bajeroka
Türkoğlu bûm. Edi şev bû, li wir otel
jî tûnebû. Heta sibê li ser sendalyekê,
li ber deriyê lokantekê rûniştim. Di
vê navberê de çend leşker hatin cem
min, nufusa min kontrol kirin û ji
min pirsîn ku ez li wir çi dikime?
Min agahî li ser rêvitiya xwe dan
wan. Yek ji wan jî ji Konyayê bû.
Ez ji bo rewşa awerte agahdar kirim
û çûn. Dev deva sibê jî bi otobûsekî
çûm Meraşê û ji wir jî bi ereba gund
çûm gundê merivên xwe.

Dema ez gêhiştim mala
Heci Hasan Safsöz, ya li gundê
Karahoyûka Kulxêş û min xwe da
nasandin di nav malbatê de şineka
mezin çebû. Xortekî 16 salî ji deşta
Heymanê hatibû ziyareta wan û wan
hevûdu nasnedikirin. Mezinê malê
û merivên min dema dihatin di ser
min da digiriyan, şîn dikirin. Bîhna
dîrokê ji mezina dihat.

Çend roja bi şûn da min, heka-
ta hatî serê min ji wan re eşkere kir.
Ji ber nexwaşiya rêvitiyê, min nedi-
kanî bi merivên xwe re sohbet biki-
ra. Dema min ji wan re hekata xwe
eşkere kir, çend xortan sîlehên xwe
anîn, ereba xwe amade kirin û go-
tin min;

—De ha, dê em herin rê. Plaka
wê erebê bi de me, an jî wan kesan
îşmarî me bike. Em herin wan bigi-
rin, heqê wan jî bidinê!

Lê min daxwaza wan nekir. Her
roj dipirsîn, min jî her roj ew red di-
kirin. Ez demaka dirêj li welêt mam.
Min wextek baş bi merivên xwe yên
li Kurdîstanê dijîn re derbas kir.
Bi gellek agahiyên li ser qetliyama
Meraşê hîn bûm. Gundê eleviyên
me geriyam. Bi mezinên gundan re
gellek sohbet kirin. Li gundê pîrû-
kalê xwe, li ser koçberiya eşîra me jî
gellek agahdarî girtin...

Piştî 600 salan Şêxbizênîyên bakur û başûrê Kurdistanê bi hev şa dibin^(*)

Daxwaza derxistinayasayekê dikin da vegerin Kerkûkê

Hêmin Xosnaw

Piştî derbasbûna dora 600 salan di ser parçekirina wan re, Şêxbizênîyên Herêma Kurdistanê û Tirkîyê bi hev şa dibin û siberoja êla xwe guftûgo dikin. Nivîskarekî girêdayî wê eşîrê jî dibêje ji hikûmeta Herêma Kurdistanê daxwaz kiriye riyeke yasayî bibîne da ku Şêxbizênîyên Tirkîyê vegerin Başûrê Kurdistanê û li bajarê Kerkûkê, ku navenda serekî ya wê eşîrê bûye, bên niştêcîkin.

Êla Şêx Bizênî, li çend navçeyên Kurdistanê, nemaze jî li bajarê Kerkûkê hene. Lê beşekî mezin yê vê êlê li Anadola Navîn li navçeya Haymane ku 65 km ji başûr rojavayê Enqere dûr e, dijîn. Hemû çavkanî li ser wê yekê li hev dikin ku Şêxbizênîyên Heymanê di navbera salên 1400–1500 di serdema desthilata Yavuz Sultan Selîmê Osmanî de, hatine sirgûnkirin. Lê derbarê ku bi kotekî hatine koçberkirin

^{*} Ev nivîs ji rojnama Rûdawê hatiye wergirtin.

yan bi keyfa xwe bûye şîrove û xwendinên cuda hene.

“Koçkirina wan keyfi bû”

Bi baweriya Emrulla Suslî ku kurdekî şêxbizênî yê Heymanê ye û kurdî dizane, koçkirina şêxbizênîyan di destpêkê de ji navçeya Çemçemal ji bo Cizîre û Amed û pişt re jî ji bo navçeya Palo keyfi bû û ji ber pêwendiyên wan yên xurt bi sultanê Osmanî re bû: “Li gor lêkolîn û gotinên mezinên me, diyar e Şêx Bazyan ku bapîrê mezin yên şêxbizênîyan e di serdema şerê Sefewî–Osmaniyan de piştgiya Osmaniyan kiriye. Piştî xilasbûna şer ji ber nêzîkiya navçeya wan li jêr desthilata Sefewî rastî pirs-girêkan hatine, lewma Sultan Yavuz wan vediguhêze navçeya Cizîre û Amed, pişt re jî diçin navçeya Palo.”

Emrulla dibêje dokumêntên dîrokî hene îspat dikin Sultan Evdilhemîdê duyem şêxbizênî ji bac û xizmeta leşkerî efû kirine: “Piştî ku dora 50 salan Şêxbizênî li navçeya Cizîre û bakurê Kurdistanê dimînin, vê carê koçî devera Palo dikin. Lê ji ber asêbûna wê deverê û bikêr nehatina wê ji bo xwedîkirina de-war û lawiran, vê carê berê xwe didin Anadola Navîn û Heymanê ku 65 km ji başûr rojavayê Enqere dûr e. Fermaneke Sultan Evdilhemîdê

duyem li ber destê min e ku fermana efûkirina şêxbizênîyan ji bac û xizmeta leşkerî daye û herwiha ferman daye ew azad in li ku derê bijîn û vehewin.”

Li gor belgeyên dîrokî Heymane û Anadola Navîn navenda vehewîn û niştecibûna ermenîyan bû. Lewma bi destpêkirina qirkirin û derxistina ermenîyan re, Osmaniyan li hin deveran kurd xistin dewsa wan de. Suslî got: “Wek bapîrên me vedibêjin gava me di derdora sala 1750 de koçî Heymanê kiriye hê jî hinek ermenî li wê deverê hebûne. Dîsa îro çend paşmayên ermenîyan li wir hene. Ew dever cihê niştecibûna ermenîyan bû.”

“Hatine koçberkirin”

Lê bi baweriya pêşmergeyê kevin û endamê berê yê parlamentoya Iraqê Mela Şaxî ku ji eşîra şêxbizênî ye û dîroka eşîra xwe lêkolîn kiriye, şêxbizênî bi kotekî hatine koçkirin û armanca wê jî nehiştina Kurdistanîbûna Kerkûkê bû.

Zarokên wan bi zaravê

Lorî dipeyvin

Mela Şaxî got: “Şêxbizênîyan ku li devera Heymanê hatine bicihkirin, bi zorê ji Kerkûkê ji bo wir hatine veguhastin û bi destpêkirina pro-

seya qirkirina ermeniyên re li wir hatine bicihkirin. Pêşî ji bo Keleka Asîn Axa û Kewrgosk tîr veguhas-tin. Hinek ji wan xwe ji leşkerên Osmanî vedişêrin û li wir dimînin. Îro çend gundên şêxbizênîyan li ser Zêya Mezin û navçeya Beranetî û devera Zaxo hene. Paşmaya wan ke-san e, ku xwe ji karwanê koçberkiri-na şêxbizênîyan veşartine.”

Digel ku şêxbizênîyên Heymanê ji Kurdistanê dûr in û ji xwendina kurdî bêpar in, lê Emrulla dibê-je heya wê dema ku zarok diçin ber xwendinê bi zaravê Lorî `kelhurî` di-peyvîn: “Îro şêxbizênî kurdûna xwe înkâr nakin. Hemû zarokên me berî ku herin ber xwendinê bi kurdî di-peyvîn. Piştî ku diçin dibistanê proseya helandin û tirkbûnê dest pê dike.”

Li şêxbizênîyên başûrê Kurdistanê digere

Derbarê hevnasîna şêxbizênîyên bakur û başûrê Kurdistanê, Emrulla Suslî ku bi gotina wî yekemîn şêxbizênîyê Tirkîyê ye ku pêwendiyê bi şêxbizênîyên Herêma Kurdistanê re dike, dibêje: “Bi bilindbûna asta şiyarbûna neteweyî li bakur û pêşketinên Herêma Kurdistanê re pirsyarên em kî ne? Ji ber çî em hatine koçberkirin? Kê em sirgûn kirinê? li ba min dirust bûn. Ji bo ber-

sivdana van pirsyaran di sala 2006an de hatim Herêma Kurdistanê. Piştî çend caran ji hatina xwe, min çend rewşenbîrên şêxbizênî nas kirin. Zimanê şêxbizênîyên Tirkîyê zêde li zimanê navçeya Xaneqîn diçe. Li vir gundên Xurxur û Qaya Başî hene li Heymanê jî bi heman awayî du gun-dên bi van navan hene. Di encama civîna me bi Şêxbizênîyên Herêma Kurdistanê re me karekî pir cidî ki-riye û di siberojeke nêzik de dezge-hek yan lêvegerekê ji bo eşîra xwe ra-digihînin.”

Dr. Reşîd Mehmûd Yûsiv Şêx Bizênî, ku mamosteyê zanîngeha Mûsilê ye dibêje; Şêxbizênî bi ko-tekî ji bo Tirkîyê hatine koçber-kirin û îro li 7 deverên cuda yên bakurê Kurdistanê û Tirkîyê di-jîn: “Mezintirîn cihê niştecîbûna şêxbizênîyan li Tirkîyê navçeya Heymanê ye ku nêzîka 45 gundan li xwe digire. Di navbera Qamişlo û Heseke de 6 gundên şêxbizênîyan hene.” Dr. Reşîd got: jî belgeyeke serdema Osmanî li ba wî heye ku sirgûnkirina şêxbizênîyên Iraqê û bi-cihkirina wan li Tirkîyê teqez dike.

Yasayek ji bo vegera wan

Reşîd Şêx Bizênî, ku tevî civîneke di navbera şêxbizênîyên bakur û başûrê Kurdistanê de li Hewlêrê bûye, di-

bêje: “Di civîna me ya Hewlêrê de, me pêşniyar kir civateke bilind ya wê eşîrê ji bo guhdana bo karûbarên eşîrê bê pêkanîn. Di demeke bê de ew civat tê damezrandin.”

Lê Mela Şaxî ji bo siberoya eşîra xwe nêrîneke din pêşkêş dike û dibêje; pêşniyarek daye hikûmeta Herêma Kurdistanê: “Min pêşniyar kir riyeke yasayî bibînin ji bo Şêxbizêniyên Tirkiyê, yên ku dix-

wazin vegerin Herêma Kurdistanê û li Kerkûkê bîn bicihkirin. Çiku koçkirina wan ji bo nehiştina nasnameya Kurdistanê ya Kerkûkê bû. Bi hejmareke zêde ya Şêxbizêniyên Heymanê re peyvîme, ku hinek ji wan sermayedar in û amadebûna xwe ji bo vegere nîşan dan. Em li wê yekê jî fikirîn wek êla Caf festîvala şêxbizêniyan saz bikin.”

26-12-1936

Ji çepê: Osmanê Heci Şîx,
Millê Bekê û Ehmedê Ūviş
ji gundê Bildux.

Ji van Ehmedê Ūviş (Av Ahmet
Fevzi) 1944an de li Faqulta
Anqerê mezun mezun bûye.

(ji arşîva L. Kanat)

*Tayek Por

Rohat Miran,

Birçîyê zimanê xwe, birçîyê xwendin û bihîstina devokê xwe bûme. Dikarim bêjim, bi her peyva ku min ji “Tayek Por” xwendî re, ez bêhilm û bênefes çûm warê xwe, çûm gundê xwe, çûm zaroktiya xwe, çûm ba dengê kalanê xwe û li wir bi şanazî û bi coşekê di nav bihûriya xwe de gerîm.

Bi “Reva Meyro û Mendo”, bi “Nîvro hebis bo Hemo”, bi “Mîya stewr û şivan”, bi “Bedelê kên”, bi “Baberdan û xewnek”, bi “Rojek ji jiyîniya dînê gund”, bi “Ûsivê Mihecîr”, bi “Guregura şeva berî îne”, bi “Dilên şikestî”, bi “Bêtar”, bi “Tayek por”, bi “Merive pak”, bi “Motir”, bi “Sirra Hemê”, bi “Rûkeniya parseg” û bi “Paça pêşî” re peyv bi peyv, hevok bi hevok û tahm bi tahm gerîyam.

Te gotin ku ger nivîskarek bika-nibe xwendivanên xwe bixwe re bibe gera xweyî ji peyvan pijirî, wê demê ew berhema wî biser dikeve, serkeftî dibe...

“Tayek por”, bi zarawayê me ye, zarawayê Kurdên Tirkîya Navîn, zarawayê Reşîyan û yê jibîrkirîyan e. Çîrokên zarawayê me ye, ji me ye, ji peyvên qedexê ye, ji peyvên ku bûne sedema kut xwarin û lêdanan, ji axa “Bozkirê”, ji navên ku êdin kevn bûyî, ên ku bi mirîyan re binax bûyî û nema bi kar dihatî, ji wan qawûqacaxan, ji puşqil û rixan û ji havîr û dew bûn û niha ew hemû bihev ra ketibûn nav edebîyatê, ketibûn nav rastî û afirandinê, ji nav xewnan fetilî bûn û rih didan rûpelên heremî û ez zîz dikirim.

Carna çavên min şil dikirin û car-na jî bi henekan kenîm, şa kirim.

Bi vê kitêbê, min kurteçîrokên brêz li du hev xwendin. Careka din xuyabû ku brêz Ateş, viqasî çîrokên xweyî bi xem, ji heqê çîrokên bi ken jî, ên bi yaranîya, ên bi henekan jî derdiket.

Pirr caran min çîrokên rastinî tê de dîtin, her şexsîyetê ku min xwendî, wek yekî ji nasên min

*Tayek Por. Nuh Ateş. Weşanên Apec, 2012, Swêd

bû. Di jîyana min de jî yekoyek yekî wiha hebû. Di hundirê “Ûsivî Mihecîr” de, “Elî Axa”, li gundê me, “Mil Elî” bû û bi rastî jî sisê jinên wî hebûn û axayê gund bû. Di “Motirê” de, “Hec Bekîr”, li gundê me “Hec Heyder” bû û hwd.

Di nav “Tayek Por” de jî, raste êşa dêya xwe hatim. Dêya minî ku niha ji zûve bûbû parek ji xwelîyê.

Bi “Xewna Cino” werqilîm û dilê min bi qedera Cino şewitî. Pirr giran bû, lê brêz Nuh dawî bi dilxweşîyê giredida.

Tenê min dînê gund, Kino nas-nekir, sewa ku gundî me, ti dînên wek wî “întellîgent” tunnebûn. Bi gotina Kino ya ku wî ji sofî re gotibû, ez bi kêna bihecîm. Çîrok pirr giran, nerim nerim pêşve diçû, mîrov nedizani dê çiye biqewim e, ew dînê dînan çima ketibû nav rûpelan? Lê di dawîyê de derket ku, dînê me ew-qes jî ne dîn bûye. Armanca heyata wî, çûyîn û hatina wî hebûye. Him jî armanca ku qet nedihatê bîra biaqilan. Min ji wî dînî pirr hez kir. Dikarim bêjim, kitêba kurteçîrokan bi wê bû taca serî min.

Li vir pêwîst e bi mînakekî qala stîla bavê çîrokan, brêz Nuh Ateş bikim. Li alîye me listîkek heye, li nav me ji wî re dibêjin “qamçî”, ji alîya mêran ve li dahola Zewicîyan tê lis-

tin. Siftê du kes destpêdikin û dix-wazin bi werisan rakişînin juniyê hev. Ji destpêkê hetta dawiyê li cihê xwe nasekinin, li dora hev çerx dibin, çeprastê hev disekin û li hem-ber hev diçin û tîn, ji dengê daholan gumaguma şer, ji zarokan jî qîreqîra tirsê te. Mîrov bi wê xirecîrê xwe li qada şer dihesibe, her yek ji wan listikwanan li fersendekê digerin da-kû bi hêz rakişînin juniyê hemlîs-tikwanê xwe. Êş, hêrs, bang, dahol, zirne, çîp, xûh, qîrîn û toz tevlihev dibin, serkeftina wî listîkê tune, lê her kes para xwe ji êşê digre. Berî ku ew bi sedema êşê rasterast lihev bixin, pirr caran jî yekî pîr an jî yekî salpêşveçûyî dest davêje werisan û listîkê diqedîne.

Erê, stîla brêz Nûh jî ew anî bîra min. Bi peyvan dor digere, me geh wir de dibe, geh wê de, geh dibe ser kahnîyekê, geh dibe “kundaxkirin”ê, (dibekû qun ax kirin be. r.m), geh dibe nav îxaneta jinekê û li wir ku peyvê din har dibin, dihêjin û dikelin ew qamçîya xwe bi hêzekê ji destê xwe davêje û her kes li wî dinêhre, bêdengî dibe û di wê de stîla kek Nûh derdikeve pêş çawan û ji nişkave vîqevîqa kenekî belav dibe. Serfîrazî, edebî û tiatroyî xwe bi xwendîyan dimêrîne.

Wiha bi tahm, wiha ji bihûrî û

wiha bi serfirazî.

Ne hewciye ku hema qala gîşkan bikim. Ji brêz baştir û ji wî xweşik-tir nikarim jî...

Ez bi wan çîrokan û bi wî zimanî, zêdetirîn bi wî zimanî, ew zimanê ku min di nav xulî, rîx, tepik, mîh, pez, çuçik, diz, hing, bax, bexçe, hebûn û tunebunê de êwisî, îro jî li ser rûpel-eka paqij û bi saya edebîyatê, bi saya brêz, rasta wî/wan hatim, bi wî an jî bi wan ve ketim govenda peyvan û me bihevî axîna dem û dewranan kişand.

Ji çîrokan zêdetir min di wir de ziman dît. Ne ku çîrok ji wî zimanî bêqîmetir bûn, na. Di wir de zimanekî dinalî radibû ser xwe. Rûbarê dîrokê dipîşkivî û rûyekî din dibiriqî. Min govenda wê jîyînê kişand.

Xweş bû, bi tahm bû, têda heyatek, têda pirr heyat hebûn.

Lê zimanê me, devokê me, mîna kalekî sal bi pêşve çûyî, çav êdin li dûr û dirêjê dinêhrî, murizê xwe tahl kirî û mînak li me sîva hatibû, ji me tiştêk dixwest.

Ew xwesteka wî brêz Nuh lixwe kiribû xem. Xema edebî, xema xisletê, xema dendarê. Min di nav xema wî de stêrên edebîyata devkî ya me dît. Xweşikbûna zaravayê me dît, kurahîya wî dît.

Brêz Nuh, wê pirr jî biqêmet,

bi sebr û bi dilgermiyê dikolîne, kolandiye. Xwezî min ew ziman di zaroktiya xwe de bixwenda, xwezî ez bi wî li ber Xudayê xwe bigerîyama, xwezî ez di nav bihûştê edebîyata devkî ya xwe de bijîyama. Lê nebû, nehîştin. Heyateke me û zimanekî me hebû, ew mîna sadirekê kin ma di hûndirî me da, nerûst. Qusandin, pêşîya wî zimanî bi kutan û bi lêxistinan girtin.

Lê îro brêz Nûh, ji “Goristana Gaviran” yekoyek keviran dikşîne “Goristana Jiyîyan”.

Îro bi wan nivîsan, bi wan çîrokan, bi wan qeleman dibe ku em şa bin, em nivîskarên wek brêz Nûh û Yusuf Polat (ku nivîsên wî jî pirr bedew in), neêşînin, bila ew jî hema çî di mêjiya wan de mayê/heyê wê binivîsînin û bi peyv, çîrok û hevokên wan, birînên me yê dîrokê baş nebin jî, qet nebe, xwîna ji wan dirêje bisekinînin.

Bi “Tayek Por” qêrîna me bi awayekî din te zimên, qêrîn hinek kêr dibe, xwîn ji kezebê hinek kêr dike, birîn hinek sar dibe, dibe ku giran giran qalik jî bigire...

Bi Tayek zimanê xwe ve her hebî brêz Nuh, zêde, hîn zede...

17ê Îlon 2012, malpera Galewej

Resam Nuh Ateş ile söyleşi

Filiz Ateş

Kendinizi tanıtır mısınız?

–1977 yılında Konya’nın Kulu ilçesine bağlı Karacadağ Kasabasında doğdum. İlk orta, lise öğrenimimi burda tamamladıktan sonra 2000 yılında Almanya’ya yerleştim. Evli iki çocuk babasıyım.

Resime olan ilginiz ne zaman başladı?

–Kendimi bildim bileli resim yapıyorum. Herhangi bir durum veya biri de yönlendirmedi. Varsa bu yetenek sizde başlangıcı kendinizi bildiniz bileli oluyor.

Çocukken ne olmayı düşlerdiniz?

–Fen bilgisi dersinde kitabın boş sayfaları ve içinde yer alan içi boş kutuları resimlerle doldururdum. Bu yüzden hocamdan güzel bir tokat yemiştim ama hiçbir zaman resimden vazgeçmeyi düşünmedim. Tüm kitapların boş sayfaları ve şekilleri resimlerle doldurmaya devam ettim hep.

Resimle yaratıldığının

nezaman farkına vardınız?

–Sürekli, boş bulunduğum her an resim yapıyorum. Başlangıcını hatırlayamamak bu şekilde yaratıldığını gösterir.

Aileniz resme olan ilginize

nasıl karşılık verdi?

–Hiçbir zaman olumsuz bir tepki almadım ailemden. Her zaman yüreklendirildim. Çocukken çizdiğim bir resmi annem halen evin duvarında asılı tutar.

Resme geç başlasanızda resim hayatınızda

her zaman bir yere sahipti sanırım?

–Evet öyleydi. Küçükken resim yapmayı çok seviyordum. Sonra sadece kısa ve boş zamanlara yaysamda son bir kaç yıldır daha fazla zaman ayırıyorum.

Sanatınızı nasıl yoğuruyorsunuz?

–Bir atılım içerisindeyken etrafımdaki karanlıkların etkisinde kalıyorum ve fantastik bir ruh haline bürünüyorum. Resmin oluşma aşamasındaki o ruh halime hayal gücüm baskı yapınca içimde kaybolup gidiyorum.

Sizi yönlendiren, bu yeteneğinizi görüp-

te değerlendirmenizi tavsiye eden oldu mu?

–Daha önce bahsettiğim ve beni tokatlayan hocamın dikkatini çekince, o dönem il çapında düzenlenen resim yarışmasında okulu temsilen seçilmem de etki-

liydi. Bu daha sonra resim konusunda beni dahada cesaretlendirdi.

Hangi tarz resim yapıyorsunuz ve ilgi alanlarınız hakkında ne söylemek istersiniz?

—Ben sürrealist (gerçekdışı) resim yapıyorum. Zaman açısından biraz fakir olduğum için, boş bulunduğum zamanlarda resimle ilgili şeylerle uğraşmaya çalışıyorum.

Ne tür tepkiler alıyorsunuz?

—Ara ara yaptığım resimler konusunda hem olumlu hemde olumsuz tepkiler alıyorum. Gerçek dışı olunca resimlerimi görenlerde bir garipseme oluyor. Bunu da şuna bağlıyorum, çevremde çok fazla bu işe yakın veya içerisinde kimse yok. Ama şunu iyi biliyorum, eleştiriye açığım ve şartlar ne olursa olsun, eğer çizemiyorsam kendimi eksik görürüm.

Şimdiye kadar hiç resimlerinizi sergilediniz mi ve ilgi nasıldı?

Küçük bir sergi açtım. Çizdiğim resimler gerçek dışı olduğundan beklediğim ilgiyi gördüm diyemem. Gelenlerin çoğu bu işin içinden olmayan insanlardı. Bunun yanında ilgi gösterenlerde vardı. Sergiyi açar-

ken beklentim küçük bir umuttu. Azda olsa bazı kişilerin dikkatini çekti. Buda umutlanmam için yeterli oldu.

Birnebûn dergisini takip ediyormusun ve hakkında ne düşünüyorsun?

—Bîrnebûn`u elimden geldiğince takip etmeye çalışıyorum.

Avrupa'nın göbeğinde haykırdılar, „em ji bîrnebûn“. Orta Anadolu kürtleri'nin sahip oldukları en büyük değerlerden biri oldu bu güzel yayın organı ve her yeni sayısında dahada büyüyen bir değer haline geldi. Başarılarınızın devamını dilerim. We em ji bîrnekirin, em jî we bîrnakini!

Kürtlerin en eski tiyatro eseri, Ecel-i Kaza*

Sedat Ulugana –ANF

Orta Anadolu Kürtlerin’den Ebuzziya Mehmet Tefvik tarafından 1872 yılında yazılan “Ecel-i Kaza (Kaza ile Gelen Ölüm–Talihsiz Ölüm)” adlı tiyatro eseri, Serhat’ın Kürt aşiretlerinden birine mensup bir haneden ailenin miri Pertev Bey’in, Kürt karşıtı Erzurum Valisi Laz Ahmet Paşa’nın kızı Nimet Hanım’a olan aşkını konu alıyor. Eser, Osmanlı devletinde Kürtlere dair ilk yerli piyes olma özelliğini taşıyor.

T.C Kültür Bakanlığı, Ebuzziya Mehmet Tefvik’i Türk yazar ve yazdıklarını da Türk eserleri olarak lanse etse de, yazar bir Orta Anadolu Kürdü dür ve yazdığı Ecel-i Kaza da Kürtlerin ilk tiyatro eseri olarak bilinir.

TEVFIK’IN AİLESİ

1849 yılında İstanbul’da doğan Ebuzziya Mehmet Tefvik, Serhat kökenli Kürt Şerefli Aşiretinin Hespkeşan boyuna mensup. Hespkeşan ise Konya’nın

Cihanbeyli ilçesinin eski ismidir. Yöre Kürtleri arasında Tefvik’in ailesi Heci Heseni olarak biliniyor. Hacı Hasan’ın, 13’üncü yüzyılda Sivas beyi İbn-i Kürd Konya’yı aldığı anda ailesiyle birlikte Konya’nın Koçhisar nahiyesine yerleştiği tahmin ediliyor. Takip eden yıllarda Şerefli aşiretinin bu nahiyeye göç etmesiyle birlikte nahiyenin ismi Şereflikoçhisar olarak değişir.

Ebuzziya Mehmet Tefvik, Kürtçe ve Türkçenin yanı sıra Arapça, Farsça ve Fransızca’yı da iyi derecede bilmektedir. 1866 da ülkeye meşrutiyet getirmek isteyen “Yeni Osmanlılar” cemiyetine katılan Ebuzziya, 1872’de ilk eseri olan Ecel-i Kaza’yı yazar. Birkaç ay sonra da Sultan Abdülaziz tarafından Rodos’a sürgün edilir. Sürgün nedenin Ebuzziya’nın çıkarmış olduğu “Sıraç” adlı gazete olduğu görüşü edebiyat tarihçileri tarafından savunuluyor olsa da, asıl nedenin Ecel-i Kaza adlı piyesi olduğu da ifade edilmektedir.

*Kaynak: Kürtlerin en eski tiyatro eseri, *Ecel-i Kaza*

Sedat Ulugana –ANF, Mayıs 2012 Konya

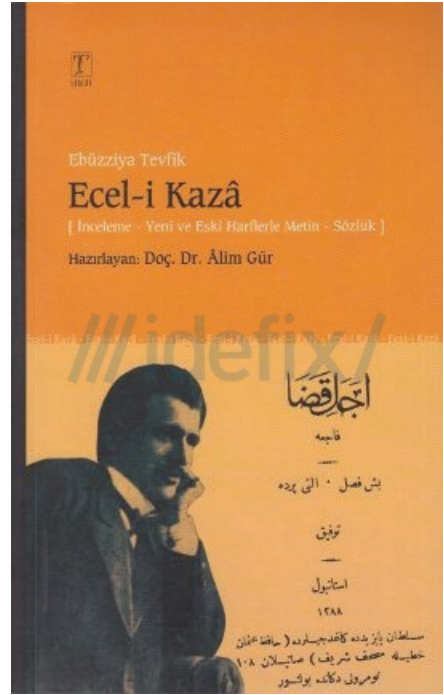
İZLENEN İLK YERLİ PİYES

Ecel-i Kaza, Kürtler üzerinden Osmanlı devletine yapılabilmiş en sert eleştiridir. Eser, dönemin bazı Tanzimatçı edebiyatçıları tarafından Shakespeare'nin Romeo-Jülyet'i ile mukayese edilecek kadar ileri varılmıştır. Eser yayınlandığı yılın kasım ayında, ilk defa "Gedik paşa Osmanlı Tiyatrosu"nda sahnelenir. Bu özelliğiyle de Osmanlı toplumunca seyredilen ilk yerli piyesdir. Romantik dram özelliği taşıyan Ecel-i Kaza, beş fasıl, beş perde ve yirmi üç meclisten oluşur.

KONUSU, KÜRT SORUNU!

Piyes'in ana figürü Serhat'ın Kürt aşiretlerinden birine mensup bir haneden ailenin miri Pertev Bey'dir. Konusu Pertev Bey'in Erzurum valisi Laz Ahmet Paşa'nın kızı Nimet Hanım'a olan aşkı, Erzurum Valisi'nin Kürt aşiretine karşı giriştiği katliam ve sürüp giden kan davasıdır. Bu özelliğiyle Osmanlı devletinde Kürtlere dair ilk piyestir.

Oyunda birbirini ölesiye seven Kürt Pertev Bey ile Nimet Hanım'ın aileleri arasında bulunan kan davası yüzünden birbirilerine kavuşamamaktadırlar. Bu iki gencin arasındaki romantik aşkın bir araç olduğu düşünülürse, Erzurum Valisi Laz Ahmet

Paşa'nın zalim bir idareci oluşu vesilesiyle özgürlük-esaret mücadelesine yönelik bir mesaj verdiği söylenebilir.

Eserin konusu, Kürdistan'ın Serhat bölgesinin Erzurum şehrinde geçmektedir. Vaka zamanı tahminlere göre, II. Mahmut'un Kürdistan mirlerini tasfiye ettiği dönemin sonrasına denk geliyor. Hatırlanacağı üzere Osmanlı padişahı II. Mahmut merkezi otoriteyi güçlendirmek adına Kürdistan hanlarını ve mirlerini tasfiye etmiş, yerlerine valiler tayin etmiştir. Kürt aşiretleri bu tasfiye hareketine karşı direnişler sergileyip, valileri tanımamışlardır. Böylece oluşan otorite boşluğunda Kürt din adamları Kürt aşiretleri nezdinde

bağlayıcı olmuşlardır. Piyesteki örneği Şeyh Hulusi Efendi'dir. Hulusi Efendi yeri geldiğinde Laz Ahmet Paşa'yi yerden yere vurmakta, öldürdüğü Kürtlerin şehit olduğunu belirtmektedir. Ayrıca kan davası aleyhinde fikirler içeren piyeste Osmanlı imparatorluğu bünyesindeki Kürtlerin yaşayışlarına, dini ve ahlaki inançlarına ve olaylara yaklaşım tarzlarında da yer verilmiştir.

LAZ AHMET'İN KÜRT KATLIAMI

Piyesin merkezi figürü 22 yaşındaki Pertev Bey, Kürt elbiseleriyle verilmektedir, arkasında sırmalı bir kat başıbozuk esvabı, başında bir sırmalı gecelik serpuşu, belinde bir çift gümüşlü tabanca, bir hançer, boynunda bir altın kılıç, hepsinin üzerinde bir yağmurluk. Pertev üç yüz yıllık bir Kürt hanedanına mensup, ömrünün çoğu saraylarda, rahatlık içinde değil, çadırlarda, dağlarda ve zor şartlarda geçmiştir. Kürt din adamı Hulusi Efendi'den ders almış bir Serhat Kürt delikanlısıdır. Babası ve kardeşleri dâhil aynı aşiretten 40-50 Kürt, Laz Ahmet Paşa'nın emriyle Serhat dağlarının eteklerindeki bir yaylada öldürülmüştür. Kürt aşireti de Laz Ahmet Paşa'nın babasını öldürmüştür.

“BÜYÜKLÜK KÜRDE YAKIŞMAZ!”

Piyeste yer yer Kürtlüğü rencide eden “Büyüklük bir Kürt oğlundan ziyade bana yakışır” gibi diyaloglar da mevcut. Laz Ahmet Paşa, Kürtlerin can düşmanıdır. Ona göre Kürtler ilkel bir topluluktur. Göçebe halleri ise cahilliklerinin ve vahşiliklerinin bir göstergesidir. Bu durumdan dolayı kızı Nimet'in Kürt Pertev Bey ile evlenmesini düşünmek bile istemez. Bunu şöyle ifade etmektedir; “Hanedanının saraylarını bırakıp da Kürt çadırlarında yatacak... Utanmaz senin büyükbaban onların elinde öldü. Ben kimim? Pertev kim? Ben bugün padişahın bir veziriyim... O bir Kürt... Bir kanlı köpeğin oğlu... Bir asi... Bir haydut. Daha babamın kanı kullandığı kılıçta duruyor.. Ona vereceğime kara toprağın ne suçu var? Gebersin.”

AŞİRETLERİ BİRBİRİNE DÜŞÜRME PLANI

Osmanlı sahasındaki Kürdistan'da mirlerin tasfiyesi sonrası gelişen otorite boşluğunu ve yerel yöneticilerin aşiretler üzerinde hâkimiyet kurma ve ulusallaşmalarını engelleme çabalarını da eserin satır aralarında görmek mümkün; “Şimdi Soregol isyanda iken, Pertev'i öldü-

rüp de onun aşiretini de ayaklandırmak münasip değildir. Burası hudut... Devletin hudut üzerinde olan münazaralardan ne kadar ihtiraz ettiğini efendimizden öğrenmiştim... İki aşiret bir yere gelirse elbette kuvvet bulur.” Bazı yerlerde de Laz Ahmet Paşa’nın Kürt aşireti ile Kars dolaylarında yaşayan Türkmen aşireti olan Karapapakları birbirine düşürme çabaları var; “Fazıl begle Pertev’e haber göndereyim... İkna edeyim... Aşiretine yazsın... Birkaç yüz atlı istesin... Sabahleyin ben de kendisini alayım... Beraber çıkayım... İsteyeceği atlılar Karıştıran’a ancak üç güne kadar gelebilir... Biz o vakide dek Soregol atlısıyla çarpışırız... En evvelki kavgada adam tertip ederim... Pertev’i vururlar... Sonra Soregolliler vurdu deriz... Hazır bu bahane ile aşireti hem bize isyan etmez hem Soregollinin üzerine kal-kar... Onların terbiyesinde bize bir büyük kuvvet olur.”

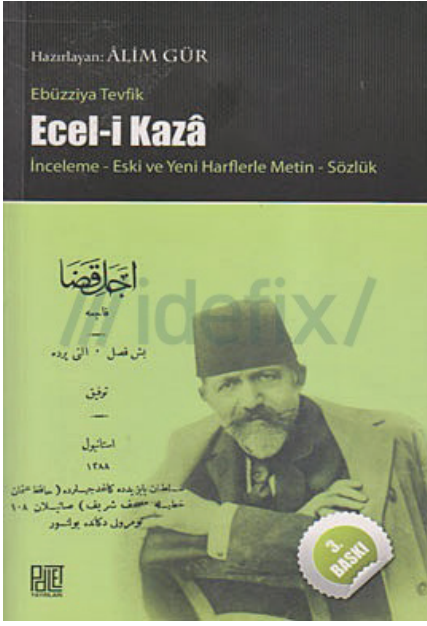
ESERİN VERDİĞİ MESAJ

Piyetin sonunda Nimet Hanım ölür. Bunu gören Pertev de canına kıyar. Nimet, gece karanlığında gördüğü gölgenin babasının gölgesi olduğunu sanarak, korkudan ölür. Nimet’in öldüğünü gören Pertev’de gümüş işlemeli tabancasıyla intihar eder.

Eserin toplumsal mesaj yönü düşünüldüğünde, figürlerin ve fikirlerin temsiliyeti konumunda Nimet, özgürlük isteyen, fakat otoritenin gölgesini bile gördüğünde korkudan ölen o günkü Osmanlı toplumdur. Kürt Pertev’i ise iki konumda düşünmek mümkündür. Birincisi gerçek konumudur ki, o asi bir Kürt civanidir. Mekâni heybetli dağ doruklarıdır. Özgür bir yaşamın delisidir. Osmanlının otoritesine boyun eğmez, bunun için de fazlasıyla bedel öder. İkinci konumu “yeni Osmanlıların” şahsidir ki, yazar mensubu olduğu “yeni Osmanlılar cemiyetinin” bireylerini asi ve cesur bir Kürt delikanlısının şahsında idealize eder.

Eserdeki bu hazin son ister istemez Mem û Zîn’i de hatırlatıyor. Ebüzziya, eserin konusuna son derece hâkımdır. Kaldı ki Soregol, Elegez, Elejgir (Eleşkirt) Kalesi gibi yer adlarına ve Kürt geleneklerine vakıftır. Kürt olması itibarıyla zorluk çekmediğini 1900lerin başında kendisi şöyle diyor, “Eserin üzerinde çok çalıştım. Özellikle Kürt Pertev’in şivesi üzerinde..”

Eserde, Osmanlının baskıcı rejimine karşı, özgürlüğü sembol eden Kürt Pertev beyin merkezi figür olması, Osmanlı sultanını faz-

lasıyla korkutmuş olmalı ki, aynı yıl Ebüzzîya'yi, Girit adasının hemen yanındaki Rodos adasına sürgün etti. Burada üç yıl zindanda yatan Ebüzzîya 1876 yılında Abdülaziz'in tahttan indirilmesiyle tekrar İstanbul'a döner. Bu sırada Kürdizade Ahmet Ramiz'le tanışır. Nitekim Kürdizade Ahmet Ramiz birkaç eserini Ebüzzîya Tevfîk Bey'in matbaasında basar. Nihayet Ebüzzîya 1900 yılında Konya'ya sürgün edilir. Meşrutiyet taraftarı bu Kürt aydını üzerinde yeterince araştırma yapılmamıştır.

Ebüzzîya Mehmet Tevfîk Bey

(d. 17 Şubat 1849, İstanbul - ö. 27 Ocak 1913)
Gazeteci, yazar, yayıncı, hattat.

Türkiye'de "matbaacılığı sanat hâline getiren kişi" olarak kabul edilir. O zamana kadar süregelen ve halk dilinde "Acem baskısı" denilen kirli ye kötü baskıdan Türk basımcılığını kurtaran ünlü matbaacı; yaşadığı dönemin önemli sanat ve düşün adamlarına ait yüzlerce yapıtı sanat değeri yüksek tasarımlarla basmıştır. [1].

Yeni Osmanlılar adlı aydın hareketinin aktif bir üyesiydi, sürekli muhalif bir aydın olarak daha çok siyasi kimliği ile tanındı.

Kufi türünde dikkate değer eserler vermiş bir hattat, arabesk tarzında yetkin süslemeler yapan bir süslemeci, Konya'da bulunduğu dönemde sanat eseri niteliğinde halılar dokumuş bir halıcı idi.

Kitapları:

Ecel-i Kaza (tiyatro)

Numune-i Edebiyyat-ı Osmaniyye (antoloji)

Yeni Osmanlılar Tarihi (Tarihi, biyografik)

Lugat-ı Ebuzziya (sözlük/tek cilt)

Hat Eserleri:

İstanbul Kızıltoprak'taki Zühtüpaşa

Camii'nin küfi hatla yazılan *kuşak* yazısı

Ebüzzîya'nın eserleri arasındadır.

İstanbul'da Yıldız Sarayı yolu üzerindeki

Yıldız Hamidiye Camii'nin kubbesinde Küfi hatla, mavi renk üzerine altınla yazılan "*Mülk Süresi*" Ebüzzîya Tevfîk'in eseridir.

Rûdaw

Rojnameya Kurdên Ewropayê

Ligel ku hêjî xwendina rojnameyên kurdî bi gellek Kurdan giran tê, lê dîsa jî di van nêzîkî 3 salên weşana rojnameya Rûdawê de, ku tena rojnameya xwerû bi kurdî ye li Ewropayê, Rûdawê kariye hejmareke baş ya xwendevanan ji xwe re peyda bike. Ev pêşwazî û eleqeya baş ji bo rojnameya Rûdawê nîşan dide ku potansiyel û hejmarek baş ya xwendevanên bi zimanê kurdî jî peyda bûye û her ku diçe, ev hejmar zêde dibe. Herwiha ev yek nîşan dide ku bi qalîteyek û naverokeke baş rojnameyên zimanê kurdî jî dikarin xwendevanan ji xwe re peyda bikin.

Rûdaw heftane, her rojên pêncşemê tê weşandin û navenda çapa Ewropayê ya Rûdawê li bajarê Almanya Kölnê ye. Ji bilî çapa Ewropayê, ku bi herdu zaravayên kurdî, kurmanciya bakur û kurmanciya navîn (soranî), tê weşandin, Rûdaw li Başûrê Kurdistanê jî tê weşandin û li Başûrê Kurdistanê yek ji belavtîrîn û bibandortîrîn rojnameyên herêma ye.

Ji destpêka weşana Rûdawê, çend prensîp û stûnên bingehîn yên weşa-

na Rûdawê ev in: netewî-kurdistanî, pîrrengî, bêalîbûn, rexnegirî, objektîv, înfomatîv. Bi torek ji bi dehan hevkarên li hemû beşên Kurdistanê û gellek welatên ku Kurd lê dijîn, bi taybetî li Ewropayê, Rûdaw her heftiyê hewl dide ku bi babetên balkêş û giring berhemeke dewlemend pêşkeşî xwendevanên xwe bike.

Rûdaw niha, bi giranî li Almanyayê, li çendîn welatên Ewropayê, weke Brîtanya, Belçîka, Swîsre, Awisturya, Norwêc û Danîmarkê tê belavkirin û li zêdeyî 1000 rojnamefiroşên Ewropayê tê frotin. Wekî din jî Rûdaw bi rêya abonetîya rojnamê xwe digihîne xwendevanên kurd. Bihayê abonetiya Rûdawê ya salekê (52 hejmar) 60 Euro ye. Ji bo naskirina Rûdawê, xwendevan dikarin ji bo 4 heftîyan Rûdawê belaş ji navenda rojnamê li Kölnê bixwazin.

Ji bo pêwendîya ligel Rûdawê:

E-mail: info@rudaw.eu

Tel: 0049-(0) 221 - 26 00 4002

www.rudaw.eu / www.rudaw.net

Mîma Awê ji gundê Bêşkardaşê, dor salên 1940